

7. Els menors immigrants sota els ulls de la premsa

1. Introducció

Els anomenats 'nens del carrer' són, sovint, centre d'atenció informativa. En aquest capítol analitzarem la cobertura que en fan quatre diaris - *El País*, *La Vanguardia*, *El Periódico* i *l'Avui* - durant el mes de maig del 2002.

En primer lloc farem una exposició de la problemàtica que els envolta; en descriurem els aspectes que conformen el conflicte i dibuixarem els actors, el procés i el problema en sí. A continuació exposarem la metodologia que hem fet servir per a l'anàlisi de la cobertura; és a dir, justificarem el corpus de peces informatives escollit i parlarem del mètode d'investigació. Després de la presentació, passarem a marcar els objectius de l'estudi, dels que se'n desprendran un seguit d'hipòtesis. A continuació presentarem els resultats, en relació a cada hipòtesis i segons cada diari. L'últim punt seran les conclusions, les consideracions sobre els objectius.

2. Exposició de la situació multidimensional del conflicte¹

Els **menors immigrants indocumentats no acompanyats**, és a dir, els anomenats 'nens del carrer' (tot i que més endavant debatrem la legitimitat d'aquest terme) s'emmarca dins del fenomen de la immigració. Els adjectius que més sovint se'ls atribueixen i que més pesen són, precisament, 'immigrants' i 'indocumentats', més que no pas 'menors' o 'no acompanyats'.

La dificultat, i alhora la gran importància, d'aquest conflicte és que agrupa diferents variables que resulten problemàtiques en les societats d'avui en dia, com s'ha vingut demostrant històricament. Ens trobem davant de menors; i això de per sí ja resulta delicat. Menors és vulnerabilitat, susceptible a abús o, per contra, a paternalisme, és a dir, a inferioritat i negligència absoluta de la seva opinió sobre el seu futur. No és això,

¹ Per elaborar aquesta informació hem fet servir els diaris analitzats, documents originals i legislatius i múltiples converses amb periodistes, experts de la Direcció General d'Atenció al Menor de Catalunya i experts pertanyents a diverses organitzacions que treballen pels drets dels menors immigrants.

en certa manera, també abús? Es suma el fet que aquests menors són 'no acompanyats', o sigui, estan sols. Apareix la por, la soledat i la manca de recursos.

Ens trobem, també, davant d'immigrants i, a sobre, indocumentats. És a dir: xoquen amb la llei. Aquí hi entra la dimensió política, la judicial, i, entrant amb molta força, la policíaca.

En el conflicte dels anomenats 'nens del carrer', s'hi barregen diferents situacions que afegeixen dimensions al problema i a la seva complexitat. Per aquest motiu no parlem estrictament de conflicte, sinó de situació de conflicte amb múltiples dimensions.

La investigació se centra en la cobertura del que anomenarem "Fets de Melilla". Es tracta d'un seguit de motins i fugues als centres d'acollida de menors succeïts, el maig de 2002, a la ciutat fronterera amb Marroc, país d'on procedeixen molts immigrants i, també, de menors immigrants. L'episodi va posar a prova la convivència entre la societat d'acollida (Espanya, però concretat sobretot a Melilla i també a Ceuta) i el nombre elevat de menors immigrants que hi arriben.

En aquest mateix període té lloc la Cimera de la Infància de la ONU (que tracta dels drets dels menors), es fan públics informes d'Amnistia Internacional i de l'organització americana *Human Rights Watch (HRW)* que denuncien maltractaments als menors immigrants i irregularitats en els processos de repatriació, i es reforma la llei del Menor a iniciativa del Parlament de Catalunya. Tots aquests elements influeixen en alguna mesura els esdeveniments a Melilla.

:: El conflicte en fases

Per a comprendre els fets de Melilla tracem una línia cronològica que situa elements determinants de contextualització. La gènesi del problema, com acostuma a passar, ve de lluny i és complexa. Caldria anar fins a l'arrel del fenomen de la immigració. La història dels països d'origen dels immigrants, la seva situació social i política que provoca la presa de decisió de marxar-ne, etc. Caldria mirar la història de les societats d'acollida, la seva tradició hospitalària, el seu sistema social, legal i organitzatiu. També la situació del seu mercat laboral i l'evolució del seu sistema polític.

Segons *Human Rights Watch*, des del 1998, i després d'un període de declivi, la migració cap a la Unió Europea ha experimentat un pronunciat augment. Bona part del flux migratori ha anat a parar a Espanya o ha creuat el país. Des de llavors, el nombre d'estrangers a Espanya ha augmentat com a mitjana un 14 % anual, segons *HRW*. Junt

amb aquest increment s'ha produït també un augment del nombre de nens que viatgen sols a Espanya.

El primer antecedent rellevant es troba el 1997, quan Melilla assumeix la competència en matèria de menors immigrants – fins aquell moment del govern central- que arriben a la ciutat. El govern de Melilla es va veure obligat llavors a construir més centres d'acollida, ja que fins llavors només n'hi havia tres i eren insuficients.

La gran majoria dels immigrants, i també dels menors, que arriben a Melilla procedeixen del país fronterer, Marroc. El setembre del 2001 es fa evident la tensió entre autoritats marroquines i espanyoles. La causa del conflicte, en aquest moment concret, es situa en les repatriacions de menors que el govern melillenc, emparat pel govern central, ha començat a efectuar. Els governs espanyol, de Melilla i de Ceuta culpen al Marroc de la presència dels menors al seu territori. Seguint aquesta lògica, la solució passa per retornar-los al seu responsable: repatriar-los al Marroc.

Espanya justifica aquestes actuacions amb el concepte, políticament correcte, de 'reagrupació familiar'. Els nens han de tornar amb els seus pares. Marroc, en canvi, no ho veu així. Denuncia que les repatriacions no es fan amb el seu consentiment i que és passar-los el problema. Acusen, també, d'irregularitats en el procés de repatriació: els nens no arriben a les seves famílies, sinó que es queden als carrers del Marroc i la policia marroquina ha d'actuar al respecte.

L'inici dels "Fets de Melilla" es troba a l'abril del 2002. Per aquestes dates té lloc un motí en un dels centres d'acollida de la ciutat fronterera. Un grup de menors d'un centre melillenc s'amotinen reivindicant les males condicions de vida que pateixen. Els centres no donen a l'abast; no hi ha llits per a tothom, els nens es passen el dia simplement reclosos en un espai massa petit per a tanta gent i la situació sembla no tenir final. Segons el govern de Melilla, les autoritats marroquines es neguen a acceptar la devolució de menors des d'Espanya. El motí acaba amb l'actuació policíaca.

Aquell mateix mes, l'abril del 2002, Amnistia Internacional fa públic un informe on acusa a les autoritats de Ceuta i Melilla de no complir els compromisos internacionals sobre l'acollida i la protecció de menors.

Entre l'abril i el maig del 2002, l'Audiència de Màlaga denuncia irregularitats en algunes repatriacions de menors i procedeix a recorre-les. Autoritat espanyoles, melllenques i de Ceuta entendran aquesta decisió com a voler "posar pals a les rodes" als processos de

retornar menors al seu país d'origen , es seguiran lamentant la l'acumulació de menors en els seus centres i declararan la situació "insostenible".

Tot això porta a que, el 4 de maig del mateix any, el Govern de Melilla anunciï la decisió de tornar les competències sobre menors immigrants al govern central. "Si no puc acollir-los què faig, ¿em suïcido?", declararà la consellera de Benestar social de Melilla Isabel Quesada.

L'anunci de renunciar a les competències del govern de Melilla provocarà discussions polítiques i socials. Finalment, el govern de Melilla rectificarà i tornarà a acceptar les competències en matèria de menors immigrants a canvi de més ajudes per part del govern central i de normes disciplinàries als centres. Aquesta decisió es fa pública el mateix dia en què *Human Rights Watch* denuncia maltractaments i expulsions il·legals de menors immigrants de Ceuta i Melilla.

Enmig de tot això, del 8 al 12 de maig, la ONU celebra la Cimera sobre la Infància. Una cimera que parlarà dels drets dels infants, que denunciarà abusos, explotació laboral, etc., però que no parlarà de fets com per exemple que, en aquelles mateixes dates, Melilla repatria, en menys de 48 hores, 72 menors al Marroc, dels quals en tornen 65.

L'11 de maig, a Ceuta, 40 menors s'escapen d'un centre. L'endemà la policia troba 13 dels 40 menors i continua buscant als altres. Són dies de molt moviment i molts esdeveniments. El dia 13, un altre motí en un centre de reforma de Melilla; el 15 dos menors d'un altre centre de la mateixa ciutat són denunciats per intents d'agressió a educadors; el 25 encara un altre motí a Melilla; i el dia 28 un educador d'un centre melillenc resulta greument ferit arran d'uns disturbis.

Des de la política es posen en acció; el 16 de maig del 2002 el Defensor del Poble denuncia que es vulnera la llei amb els menors marroquins i les repatriacions; el govern central, per la seva banda, es compromet a elevar la partida de fons per l'acollida de menors immigrants a Ceuta i Melilla.

A Catalunya, el dia 17 de maig, el Parlament modifica la llei del menor. La reforma més significativa de la llei del menor, aprovada per unanimitat, és que els menors considerats "conflictius" es podran internar en règim tancat per un període màxim d'un mes. La decisió afectarà els fets de Melilla.

El període analitzat per aquesta investigació conclou amb una mort. El 27 de maig del 2002, un menor marroquí mor al intentar creuar la reixa fronterera entre Marroc i Melilla.

Observant aquesta línia cronològica que acabem de dibuixar, es pot considerar que el conflicte dels menors immigrants de Ceuta i Melilla es troba, en el període escollit per a l'anàlisi, en fase d'expansió. Passada la latència i la fase inicial, el problema està en el punt més àlgid.

En aquest panorama de fets, el conflicte inicialment LOCAL (situat a les ciutats frontereres amb el Marroc; Ceuta i Melilla), pren consideració ESTATAL (el govern espanyol rep la demanda de Melilla, informacions sobre la llei del menor, etc.) i INTERNACIONAL (informe d'HRW, acusacions Espanya-Marroc, etc.).

Durant el mateix mes de maig té lloc la reforma de la llei del Menor a iniciativa del Parlament de Catalunya, cosa que al seu torn influencia els esdeveniments a Melilla.

:: El conflicte en les seves múltiples dimensions

Parlar de 'nens del carrer' a Melilla, com ho fa aquesta investigació, requereix tenir en compte totes les dimensions del conflicte. Cal, abans de res, formar-se la idea global de la situació. A continuació detallem el triangle procés-actors-problema.

Per **procés** entenem el fil d'esdeveniments entre la causa que origina el problema i l'evolució que pateix, la polarització que s'esdevé entre actors, la transformació d'altres elements vinculats, etc.

En el cas que ens ocupa, el que està en joc és, bàsicament, les condicions de vida d'uns menors dins d'una situació de conflicte. Determinar la causa inicial seria entrar en el debat per establir les causes últimes del fenomen de la immigració. Però, concretant-nos en el període de què s'encarrega aquest anàlisi, l'inici del procés de conflicte es situa en el fenomen en auge d'entrada de menors marroquins a Ceuta i Melilla i l'adaptació de les ciutats a aquest fet.

Ceuta i Melilla són ciutats d'uns 70.000 habitants cada una. Les autoritats espanyoles calculen que, en aquestes ciutats, hi ha permanentment uns 150 menors immigrants indocumentats no acompanyats, xifra que s'incrementa ostensiblement en períodes de més intensitat de pas cap el continent. Segons cita *Human Rights Watch* en un informe del maig del 2002, un fiscal de menors de Melilla va afirmar que la ciutat té un volum de nens immigrants no acompanyats similar al de Barcelona o Madrid. Això, recalcant que

es tracta de ciutats molt més petites que les dues capitals, significa que el volum de menors que han d'absorbir Ceuta i Melilla és força elevat. No tots els menors que entren a aquestes ciutats van a parar a centres d'acollida. N'hi ha que es queden al carrer, vivint en túnels o en instal·lacions portuàries.

Al llarg del procés conflictiu, els interessos dels diferents actors es van situant, cada cop més, en pols oposats. Esquemàticament parlant, hi ha els interessos dels menors, que és la millora de la seva qualitat de vida, enfront els interessos de les ciutats d'acollida, que és eradicar els problemes sorgits arran de la superpoblació dels centres d'acollida.

El procés del conflicte transcórrer a base d'esdeveniments que el van conformant; ja siguin fets com ara disturbis o motins en els centres, o bé reformes legals, discussions de caire més polític i reivindicacions diverses dels diferents actors en joc.

Pel que fa als **actors**, hi ha els propis menors immigrants indocumentats no acompanyats, les autoritats polítiques de Ceuta i Melilla, les autoritats polítiques espanyols, les del Marroc, els responsables i educadors dels centres, les associacions, institucions i ONGs, i els cossos de policia. A continuació, prosseguim a descriure cada actor, senyalant les seves característiques, les seves necessitats i les eines que tenen per reivindicar-les.

→ MENORS IMMIGRANTS INDOCUMENTATS NO ACOMPANYATS

Els càlculs d'*Human Rights Watch* estimen que a Espanya hi ha uns 1500 menors indocumentats, tot i que, segons diu la mateixa organització, la xifra podria ser molt més alta. Les autoritats espanyoles i els defensors dels drets humans de Ceuta i Melilla calculen que, a cada una d'aquestes ciutats hi ha permanentment uns 150 nens migrats no acompanyats, als que s'afegeixen molts més en moments de gran intensitat de pas cap al continent.

La majoria dels menors no acompanyats no arriben a Ceuta i Melilla amb la intenció de quedar-se. Els nens veuen aquestes ciutats com a punt de partida cap el territori peninsular espanyol. Inclòs després del 1995, que és quan es van reforçar els controls fronterers de Ceuta i Melilla, aquests punts d'entrada es consideraven més fàcils de burlar que la resta. A mesura que augmenten les dificultats per creuar, augmenta el nombre de nens que es queden a Ceuta i Melilla. Sovint, els menors d'edat es queden perquè són incapaços de fer un viatge tan perillós sols.

La immensa majoria d'aquests menors procedeixen del Marroc; de fet, en diferents àmbits sovint s'utilitzen 'nens marroquins' com a sinònim de 'nens del carrer'. *HRW* assenyala que no són 'nens del carrer' al seu país d'origen. Són joves de barris pobres, sense formació laboral i que deixen aviat l'escola perquè no creuen que els ajudi a millorar la seva situació. Quan els emigrants adults tornen al Marroc a l'estiu, projecten una imatge de bona vida a Espanya. Els menors ho planegen durant molt temps. A vegades viatgen amb el consentiment de les seves famílies, que paguen a les màfies els viatges clandestins. Fins i tot algunes famílies animen directament o indirecte als fills a emigrar.

'Nens del carrer' és l'etiqueta que mitjans de comunicació, polítics i opinió pública han designat als menors no acompanyats en situació de marginalitat o exclusió social. El terme es comença a fer servir al Brasil, referint-se als "*meninos da rua*" de les grans ciutats com São Paulo, i s'estén prenent diverses formes, com per exemple la de "huelepegas", en el cas dels menors de països centreamericans com Nicaragua. En el cas de societats de l'anomenat "Primer Món", el terme "Nens del carrer" passa a equiparar-se a "menors immigrants indocumentats, no acompanyats i en situació de marginalitat". L'ús, com a sinònim absolut, de menor immigrant com a "nen del carrer" respon al fet que, realment, hi ha molt pocs menors autòctons i en algunes ciutats fins i tot no n'hi ha cap en aquesta situació.

La definició exacte de "nen del carrer" és confusa. Jurídicament parlant es refereix a menors d'edat en situació de desemparament o de "risc social". En termes policials, pràcticament s'atribueix la qualitat de "Nen del carrer" a tot menor no acompanyat en condició d'indigència. La qüestió és que, els mètodes per investigar l'edat real del suposat menor són d'una fiabilitat relativa.

Diverses associacions i ONGs que treballen per millorar la situació d'aquests menors prefereixen fer servir l'expressió "menors no acompanyats", per tal d'evitar que es confonguin per nens petits (ja que la majoria són adolescents) i per evitar també estigmatitzar la condició d'immigrant; entenent que també es fa referència a menors femenines, a aquells menors que no estan "físicament" vivint al carrer (sinó en centres d'acollida o similars) i usant "no acompanyats" per a explicar la seva situació de desemparament, és a dir, fora de la llar familiar, per a diferents causes i amb tot el que això implica.

→ RESPONSABLES POLÍTICS

El govern central està, en aquest tema, molt descentralitzat. Els menors immigrants no acompanyats són responsabilitat de diferents ministeris del Govern central i de les 19 comunitats autònomes. El delegat del Govern representa a cada comunitat autònoma al govern central. Les comunitats tenen la obligació de proporcionar ajut i protecció directa als menors a través de les seves conselleries de Benestar Social. Ceuta i Melilla són ciutats autònomes des del 1995. El Govern va transferir les competències en matèria de serveis socials a Melilla el 1997, i a Ceuta el 1999.

A les comunitats autònomes, la Fiscalia de Menors s'encarrega de controlar l'atenció que reben els menors que estan sota tutela pública. Per altra banda, el Defensor del Poble té competència per tramitar queixes o iniciar investigacions sobre casos individuals o sobre les condicions dels centres d'acollida. També pot qüestionar, davant del Tribunal Constitucional, la constitucionalitat d'una determinada llei.

Els responsables polítics actors en la situació de conflicte que descrivim són els següents:

-Autoritats polítiques de Ceuta i Melilla:

Com ja s'ha explicat anteriorment, Ceuta i Melilla, ciutats autònomes des de 1995, van adquirir les competències en matèria de menors immigrants no acompanyats fa relativament poc: Melilla al 1997 i Ceuta al 1999. Durant el període analitzat, Melilla pren la decisió de renunciar a aquestes competències. No obstant, les negociacions amb el govern central acaben per fer rectificar al govern melillenc.

Les comunitats tenen la obligació de proporcionar ajut i protecció directa als menors a través de les seves conselleries de Benestar Social.

Els actors polítics de Ceuta i Melilla que més destaquen són, a part de la conselleria de Benestar Social, els presidents de les ciutats, sobretot Juan José Imborda, president de Melilla. Altres actors destacats són, per una banda la Fiscalia de Menors, que s'encarrega de controlar l'atenció que reben els menors que estan sota tutela pública. I per una altra banda, el Defensor del Poble, que té competència per tramitar queixes o iniciar investigacions sobre casos individuals o sobre les condicions dels centres d'acollida.

De les autoritats polítiques de Ceuta i Melilla depenen els **centres d'acollida de menors**. A continuació n'expliquem les característiques:

En un primer moment, una ciutat fronterera com Melilla només tenia tres centres d'acollida, amb una capacitat mitjana de sols 11 places per a menors, tant locals com

estrangers. Evidentment, resultaven totalment insuficients. Al cap de poc temps es va obrir un nou centre, que si bé no solucionava el problema, el suavitzava. Aquests centres són purament d'acollida; els menors habitualment no estan escolaritzats, malgrat portar molts anys a la ciutat.

Accions reivindicatives de diverses associacions (melllenques i espanyoles) exigien el dret d'acollida dels menors del carrer. En més d'una ocasió, el govern de Melilla va criticar aquestes reivindicacions dient que l'únic que s'aconseguia era "massificar els centres".

La Conselleria de Benestar Social i Sanitat de Melilla supervisa el funcionament de cinc centres d'acollida per menors immigrants no acompanyats. La gestió diària d'aquests centres la realitzen ONGs. En canvi, la Conselleria de Benestar Social de Ceuta dirigeix un centre.

-Autoritats polítiques espanyoles:

En aquesta situació de conflicte, el govern espanyol actua en concordança amb el discurs general del Partit Popular sobre qüestions d'immigració. La reivindicació més explícita que fa aquest actor és la exculpació de les seves responsabilitats i, com a contrapartida, culpa al Marroc de l'existència de menors a Espanya.

Ja hem explicat que, en aquest tema, el govern espanyol està molt descentralitzat; els menors immigrants no acompanyats són responsabilitat de varis ministeris, compartida amb les 19 comunitats autònomes. En la situació de conflicte que ens ocupa, actuen com a actors per part del govern central: el ministeri d'Interior, el ministeri d'Assumptes Exteriors, el ministeri de Justícia, el ministeri de Treball i Assumptes Socials, la Fiscalia, l'Audiència de Màlaga i el Defensor del Poble. Els dos últims tenen especial rellevància: L'Audiència de Màlaga denuncia irregularitats en els processos de repatriació (no es segueix la llei establerta, no s'assegura que el menors arribi a la seva família, etc.) i el Defensor del Poble denuncia que es vulnera la llei amb els menors marroquins i les repatriacions (no es respecten els seus drets, es cometen abusos i maltractaments, les repatriacions no segueixen la llei, etc.)

L'eina que tenen les autoritats polítiques per fer les seves reivindicacions són la regulació legal i el marc jurídic. Els descrivim tot seguit:

Dins l'àmbit internacional cal destacar, en primer lloc, la 'Convenció de les Nacions Unides sobre els drets del Nen'. Va ser aprovada per l'Assemblea General de les Nacions

Unides el 20 de novembre del 1989 i ratificada per Espanya el 30 de novembre del 1990. La Convenció regula els principis bàsics que han de regir la vida del menor i que han de respectar les normatives dels estats que l'hagin ratificat. Es destaquen un parell de punts: el dret a la intervenció directe del nen en qualsevol procediment que l'afecti (i ha de ser escoltat en tots els que s'hi vegi implicat); i l'obligació dels estats d'assegurar al nen la protecció i la cura necessàries per a la seva edat.

Pel que fa la normativa estatal, es fan diverses referències en molts textos jurídics. Per ordre cronològic, destaquen²:

-**'Llei Orgànica 1/1996 del 15 de gener de Protecció Jurídica del Menor'**: desenvolupa el concepte de desemparament (ja introduït en la Llei 21/1987 de l'11 de novembre) amb la intenció d'agilitar el procediment de protecció del menor, ja que obliga a l'assumpció automàtica per part de l'entitat pública competent (i de la seva tutela en els casos que hi hagi desprotecció greu). Es destaca, també, l'article 10 de la Llei, en el què s'estableix la possibilitat que el menor directament pugui sol·licitar la protecció i la tutela de l'entitat pública competent.

-**'Secció 2a del Capítol III del Títol XII del Codi Penal vigent'**: sota el títol d'*Abandó de la Família, Menors i Incapaços*, tipifica diverses actuacions de deixadesa en el compliment de determinades obligacions de tutela i vigilància. Certs incompliments es poden castigar amb una pena d'arrest de 8 a 20 caps de setmana.

-**'Llei Orgànica 4/2000 Sobre els Drets i les Llibertats dels Estrangers a Espanya'**: l'article 35 d'aquesta Llei regula la Residència dels Menors. El més destacat d'aquesta Llei és que, si bé el menor pot sol·licitar que s'iniciïn els tràmits per ser tutelat, no pot instar directament la concessió del permís de residència. En tot cas, ho hauria de fer l'entitat que assumeix la tutela. De tota manera, es parteix de la base que, abans de res, ha d'intentar-se la reagrupació familiar i, per tant, el retorn dels menors al seu país d'origen.

És aquí on resulta més conflictiu; com ja hem dit, hi ha una normativa que dóna el dret a la intervenció directe del nen en qualsevol procediment que l'afecti i el seu dret a ser escoltat abans de prendre's cap decisió, així com la prevalença del seu interès enfront de cap altre. Aquests principis generals, d'aplicació directe de

² Extret en part de l'*Informe sobre la situació dels menors no acompanyats*, elaborat per l'Associació Catalana per a la Defensa dels Drets Humans, el juny del 2001

l'ordenament jurídic espanyol comporten la impossibilitat d'ordenar el retorn d'un menor al seu país d'origen si abans no s'ha tingut en compte la seva opinió. El cas és que la majoria de menors que en aquests moments es troben a Espanya no volen ser retornats.

-També dins la Llei Orgànica citada, '**Reglament d'Execució: Menors Estrangers en Situació de Desempament**': l'article 62 d'aquest reglament estableix quina ha de ser l'actuació dels organismes competents un cop localitzat un menor estranger indocumentat. El més destacat és que han de posar en coneixement del ministeri Fiscal totes les actuacions que es portin a terme en relació al menor (determinació de l'edat, fases del procés de repatriació, etc.). El mateix article estableix la competència de l'Administració Central de l'Estat, a través de les delegacions i Subdelegacions del Govern, per tramitar les repatriacions, que es faran a l'empara del principi de reagrupació familiar. Per portar-les a terme es requereix la col·laboració dels Serveis de Protecció de Menors, que hauran d'emetre un informe (no es diu que sigui vinculant), en relació a la necessitat o no de la mesura de retorn. S'estableix un termini màxim de 9 mesos per tal de resoldre l'expedient de repatriació (es compten a partir del moment en què el menor s'ha posat a disposició dels serveis competents per la seva protecció); si no ha sigut possible la repatriació, se li atorgarà el permís de residència.

-Autoritats polítiques del Marroc:

La realitat demogràfica i econòmica del país és, en gran part, determinant en el fenomen d'immigració. En la situació de conflicte analitzada, 'nens del carrer' s'equipara a 'nens marroquins', ja que és d'aquest país d'on procedeixen, si no tots, la gran majoria dels menors immigrants no acompanyats de Ceuta i Melilla.

Els nens del Marroc estan exposats a una sèrie de factors que afavoreixen la seva migració, degut a la realitat demogràfica i econòmica del país. Un informe d'HRW determina que gairebé una cinquena part de la població viu en la pobresa, i el Banc Mundial considera a gairebé la meitat de la població "econòmicament vulnerable". L'informe segueix donant dades: el 44% dels pobres del Marroc són menors de 15 anys i la major concentració de persones pobres es troba en el medi rural, que és d'on majoritàriament provenen els menors no acompanyats de Ceuta i Melilla.

En el cas que ens ocupa, el govern del Marroc rep nombroses acusacions. El govern espanyol i les autoritats de Ceuta i Melilla el culpen de l'arribada "massiva" de menors

marroquins a Espanya; i diverses organitzacions (entre ells Amnistia Internacional i *Human Rights Watch*) l'acusen de maltractaments, abusos i violacions dels drets dels menors.

Els actors del govern marroquí són, principalment, el ministeri d'Assumptes Exteriors, el ministeri d'Interior, el ministeri de Justícia i el ministeri de Joventut i Esports.

→ ASSOCIACIONS, INSTITUCIONS I ONGs

Diverses associacions, organitzacions, institucions i ONGs que treballen per la defensa dels drets dels menors i dels immigrants, han denunciat vulneracions, irregularitats i maltractaments. En el període que ens ocupa, destaquen les següents:

- Amnistia Internacional:

- Cap dels menors ha de ser expulsat del territori espanyol, a no ser que s'adopti la mesura per l'interès superior del nen i que s'ofereixin garanties concretes que l'expulsió no donarà lloc a què el nen pateixi violacions dels seus drets humans.
- Diverses expulsions han suscitat denúncies perquè els nens havien estat sotmesos a tractes inhumans i degradants, així com també maltractaments físics.
- Nombrosos exemples, dels quals n'hi ha proves fiables, demostren la pràctica generalitzada d'abandonar els nens a la frontera o de detenir-los al Marroc abans de tornar a deixar-los al carrer. Les repatriacions no asseguren la reagrupació familiar, les autoritats no cerquen ni la família del nen ni cap institució competent, simplement se'n desemparallen. Molts dels menors retornats tornen a entrar a Espanya al cap de poc.
- Les autoritats de Ceuta i Melilla han intentat, més d'un cop, d'eximir el compliment de certes disposicions de la legislació espanyola que regulen els drets i les obligacions dels estrangers a Espanya. Entre elles l'obligació de protegir i cuidar dels menors estrangers no acompanyats i atorgar permisos de residència, dins del termini de 9 mesos, als menors estrangers als qui no ha estat possible reunificar amb les seves famílies.
- La policia espanyola ha infringit abusos a nens no acompanyats, durant els processos d'expulsió: detencions durant hores en una furgoneta de la policia sense seients, finestres, ventilació ni aigua; pallisses amb porres; abusos sexuals.
- La policia marroquina també infringeix abusos als menors (pegar amb tubs

de goma abans de tancar-los en una cel·la, etc.).

- Les instal·lacions per als menors indocumentats són inadequades. Hi ha un precari estat de salut i no es compleixen les normes higièniques.
- Els menors reben maltractaments i viuen de manera infrahumana quan estan al carrer, en instal·lacions portuàries o en túnels subterranis.
- El 1998, tres agents del Cos de policia Local de Ceuta van presentar una querella a la fiscalia de la ciutat denunciant irregularitats en les detencions de menors. La denuncia no va portar a enlloc i els tres agents van ser apartats de la tasca de patrullar, primer, i suspesos de feina i sou, després. Als sis mesos van haver de ser reintegrats al Cos per falta de proves, però continuen sota una campanya de denigració i maltractament psicològic.

- Human Rigths Watch³:

- Abusos per part de la policia durant les detencions
- Fracàs en la protecció dels menors davant altres menors: dins dels centres, els més grans abusen dels més petits davant la mirada dels responsables i educadors
- Pràctiques disciplinàries abusives, com ara pallisses als menors per part dels educadors.
- Cel·la de càstig: habitació petita, fosca, bruta, sense bany ni matalassos. El centre de San Antonio de Ceuta té una d'aquestes cel·les, on es poden arribar a amuntegar un gran nombre de nens en molt males condicions.
- Dos o tres menors per llit, brutícia acumulada, etc.
- Assistència sanitària molt deficient, poca roba i de mala qualitat, mala alimentació
- Incompliment de l'obligatorietat d'escolarització. La gran majoria dels menors de Ceuta i Melilla no estan matriculats en cap escola ni reben cap tipus de formació.
- Falta de temps d'oci i falta d'espais d'esbargiment. Els menors declaren que tenen la sensació d'estar a la presó.
- Etcètera.

- Comitè dels Drets del Nen de l'ONU:

- Maltractaments a menors en mans de la policia durant les expulsions forçades al seu país d'origen. En alguns casos van ser deportats sense accés a assistència legal ni traductor.

³ Resum de l'informe *España y Marruecos, callejón sin salida: abusos cometidos por las autoridades españolas y marroquíes contra niños migrantes*. Publicat el maig del 2002.

- Irregularitats a l'hora de proporcionar residència temporal a la que tenen dret els menors. Despreocupació del departaments d'Assumptes Socials, malgrat que en són els tutors legals.
- Saturació i males condicions dels centres d'acollida
- Denegació de l'accés a l'atenció sanitària i a l'educació, malgrat que la llei així ho garanteix
- Expulsions sumàries sense comprovar que efectivament els nens retornen amb les seves famílies o bé que es fan càrrec d'ells organismes d'acollida en els seus països d'origen.

→ *COSSOS DE POLICIA*

La Policia Nacional s'ocupa del control de passaports, del registre d'estrangers, de les investigacions de delictes i d'altres tasques policíiques en zones urbanes; la Guardia Civil s'encarrega d'operacions contra el tràfic d'immigrants, vigila la seguretat d'aduanes, aeroports, carreteres i ports, i realitza el transport de detinguts entre d'altres tasques. La Policia local realitza tasques de vigilància dins de cada municipi.

3. Corpus

El discurs periodístic sobre els anomenats “nens del carrer” té, en els quatre anys analitzats, punts àlgids clarament identificables. Alguns dels periodistes que acostumen a ocupar-se’n reconeixen que aquest és un tema permanentment “a la nevera”, utilitzant l’argot de la professió, i que es publiquen o no peces sobre menors immigrants seguint la lògica del discurs públic sobre la immigració en general.

El conjunt de la investigació pren com a corpus els darrers quatre anys dels quatre diaris principals a Catalunya: *El País*, *El Periódico*, *La Vanguardia* i *l’Avui*. Partint de tal delimitació de l’anàlisi, una primera aproximació al discurs ens permet determinar els períodes claus de la cobertura del conflicte dels menors immigrants no acompanyats:

- El setembre del 1998, *l’Avui* publica un reportatge sobre “nens del carrer” a Barcelona que incita a la resta de diaris a tractar el tema. És un fenomen nou, de fet els menors a la ciutat es van detectar per primera vegada el 1997. Es tracta d’uns dies en què, primer a mode de “boom” i després, paulativament, de manera intermitent fins a desaparèixer, els diaris publiquen informacions sobre el tema, que ràpidament pren la consideració de “conflicte”

- A partir d’aquí, els estius del 1999, 2000 i 2001 van apareixent peces sobre menors immigrants. Es tracta, sobretot, de reportatges i cròniques.

- També destaca el discurs de cada setembre sobre la qüestió de l’inici del curs escolar. No es parla directament de “nens del carrer”, però sí de nens immigrants, del suposat “allau” d’aquests a les escoles catalanes i espanyoles i de l’atribució, directe i indirecte, de “violència” i “conflicte”. Tot ajuda a conformar el lligam entre menors immigrants i problemes.

- Finalment, el maig del 2002, la premsa analitzada omple nombroses planes referint-se als menors immigrants a poblacions frontereres amb Marroc. Són els “fets de Melilla i Ceuta”, on els centres d’acollida i els reformatoris són escenaris de diversos disturbis. Al referir-se al seguit de motins i fugues que ocorren en aquestes dates, els diaris expliquen, entre línies, anteriors episodis similars, que en el seu moment no van tenir en absolut presència als mitjans.

D'aquest quatre punts àlgids en el període d'anys de què s'ocupa la investigació, escollim el del maig del 2002. La justificació d'aquesta elecció és la següent:

- En nombre de peces, és el moment que més “discurs periodístic” provoca; això ens permetrà un millor anàlisi, ja que hi haurà més claus per a poder respondre als objectius, així com més elements per contrastar i provar les hipòtesis.

- El maig del 2002, junt amb els fets als centres de Ceuta i Melilla, coincideixen dos altres grans temes vinculants: un és la Cimera de la Infància celebrada per l'ONU entre el 8 i el 12 de maig (no parlen de “nens del carrer” en particular però sí dels drets dels menors. A més, de totes maneres, ja resulta prou significatiu i digne d'anàlisi que en una Cimera com aquesta no es parli dels menors no acompanyats i que els mitjans no se n'estranyin sinó que, per contra, també obviïn aquest tema).

L'altre tema en relació és la modificació de la llei del menor, aprovada per unanimitat al Parlament i entesa com a vehicle per a eradicar el conflicte a Espanya. D'aquí el discurs sobre repatriacions, reagrupacions familiars, crítiques al Marroc i enduriment de les mesures.

- Precisament el fet que sigui en aquest moment quan apareix el tema de llei i legislació és un altre dels motius per escollir aquest període. Això ens permetrà analitzar la cobertura del discurs polític en referència als menors immigrants i observar la posició que cada diari pren. D'aquí sorgirà l'anàlisi de l'òptica política i pública, que complementarà l'anàlisi de l'òptica principal: la policíaca, de disturbis.

- En ser un període relativament recent, el maig del 2002, per una banda compensa el fet de que s'ocupi d'un conflicte llunyà (que es parli de Ceuta i Melilla enlloc de Barcelona, dificulta el poder investigar, parlar amb experts, amb professionals, amb els periodistes, etc.) i, per una altra, també ens permet una visió més global de l'evolució del discurs sobre aquest tema. Aquesta part de la investigació analitza el mes de maig del 2002, però té presents la resta d'anys.

És per tot això, doncs, que aquest capítol sobre la cobertura de la premsa dels menors immigrants es centre en el mes de maig del 2002. El recompte de les peces analitzades és el següent:

DIARI	TIPUS PECES	TOTAL PECES
<i>Avui</i>	<u>Temàtica:</u> fets Melilla: 0 lleï menor: 3 Cimera ONU: 4 <u>Gènere:</u> notícia: 6 Crònica / reportatge: 1	7
<i>El País</i>	<u>Temàtica:</u> fets Melilla: 23 lleï menor: 0 Cimera ONU: 6 <u>Gènere:</u> notícia: 21 Crònica / reportatge: 8	29
<i>El Periódico</i>	<u>Temàtica:</u> fets Melilla: 7 lleï menor: 1 Cimera ONU: 3 <u>Gènere:</u> notícia: 9 Crònica / reportatge: 2	11
<i>La Vanguardia</i>	<u>Temàtica:</u> fets Melilla: 10 lleï menor: 4 Cimera ONU: 2 <u>Gènere:</u> notícia: 15 Crònica / reportatge: 1	16
TOTAL PECES ANALITZADES:		63

4. Objectius, hipòtesis i metodologia d'anàlisi

4.1. Objectius

Els objectius de l'anàlisi es concreten, bàsicament, en tres. Tots tres són comuns als anàlisis d'altres qüestions sobre immigració, tot i que el tercer, malgrat ser també comú, busca respondre a unes peculiaritats pròpies de la temàtica que s'analitza en aquest capítol.

Amb aquests objectius, la investigació busca arribar a conclusions sobre la construcció que fa la premsa dels menors immigrants no acompanyats, en primer lloc com a col·lectiu dins del grup més ampli dels 'immigrants en general', i d'altra banda, també com a cobertura susceptible de tenir especificitats pròpies.

A continuació detallem els objectius:

1. ANALITZAR LA COBERTURA DEL CONFLICTE EN TOTA LA SEVA COMPLEXITAT, PEL QUÈ FA A ACTORS, PROCÉS I PROBLEMES

De tot conflicte es pot dibuixar el triangle actors-problema-procés; aquest permet emmarcar en ell tots els elements de la situació. Analitzar la cobertura dels menors immigrants no acompanyats implica analitzar la construcció – i l'explicació- de la totalitat d'aquest triangle. Per aquest motiu, aquest esdevé el primer objectiu de la investigació.

Dur a terme aquest primer objectiu requereix analitzar, de cada element en triangle, allò que influeix, determina i estar present en la situació de conflicte:

- Actors: descripció, lèxic, rols (principal/secundari, actiu/passiu), visibilitat, presència, accions atribuïdes, etc.
- Procés: fases, descripció del fil dels esdeveniments, moment en què està el problema, fonts que l'expliquen, contextualització, etc.
- Problema: centre d'atenció, punts claus, definició, reivindicacions (explícites/silenciades), interessos (silenciats/reivindicats), òptica (moral, legal, policíaca, etc.), establiment de la gènesi, hipotització sobre el futur i les conseqüències (emfatitzades/silenciades)

2. DETERMINAR SI EL DISCURS DESPLEGAT PER LA PREMSA SEGUEIX EL MANUAL D'ESTIL PER AL TRACTAMENT DE LES MINORIES ÈTNiques

Els anomenats 'nens del carrer' s'inclouen dins del concepte de 'minoria ètnica'. Són estrangers migrats, en aquest cas a Espanya, que representen una minoria d'ètnia distinta dins la societat d'acollida.

La cobertura informativa de la presència i accions de tal tipus de col·lectiu ha requerit d'un manual d'estil més específic; aquest manual, presumptament acordat i acceptat pel conjunt de mitjans de comunicació, va més enllà el Codi Deontològic del periodisme, i presenta una guia ètica i adequada per a la construcció mediàtica dels actors, les possibles situacions de conflicte que viuen i el procés d'aquestes.

El segon objectiu de la investigació busca analitzar el compliment o incompliment d'aquest manual i, de la mateixa manera, del Codi Deontològic de la professió. D'aquí se n'extrauran hipòtesis i conclusions sobre les conseqüències que el bon o mal tractament d'una minoria ètnica reporta als implicats.

3. ESTUDIAR SI EL DISCURS DE LES INFORMACIONS REFORÇA O AFEBLEIX POSTULATS RACISTES, XENÒFOBS O DISCRIMINATORIS SUBJACENTS A LA SOCIETAT.

Un cop establert el marc general, pel fet de ser 'immigrants', el tercer objectiu és una mica més específic ja apunta al fet de ser 'menors no acompanyats' a més a més d'immigrants. L'anàlisi dels possibles postulats racistes, xenòfobs o discriminatoris del discurs periodístic assenyalara els elements presumptament criminalitzadors pel que fa a 'menors immigrants indocumentats i no acompanyats'.

Els anomenats 'nens del carrer', en tant que són els actors protagonistes – o si més no essencials, de la situació de conflicte en anàlisi agrupen, en la seva figura, una sèrie de característiques susceptibles de causar varietat d'opinions i posicionaments.

-Són menors: el tractament informatiu sobre menors està regit per una sèrie de lleis i normes, ja siguin legalment determinades, establertes pel codi deontològic o recomanades des d'una visió més ètica i humana. Molts d'aquests punts a tenir en compte vénen recollits, com s'ha dit, en el Manual d'Estil per al tractament de les minories Ètniques, i d'altres els proposem des d'aquesta investigació, a partir de l'anàlisi i les conclusions que se n'extreuen.

- Són immigrants: la controvèrsia que el fenomen de la immigració desperta en l'opinió pública, en el discurs social, polític i mediàtic és un fet inqüestionable. Per aquest motiu, el tractament d'aquests actors i la presentació del fenomen en general requereix d'un anàlisi i una avaluació (l'ideal seria que constant i amb la implicació dels propis autors del discurs; autoavaluació, autocrítica i rectificació per al millorament)
- Estan indocumentats: la llei d'immigració està en constant debat. El discurs entorn aquesta temàtica cau en posicionaments que cal analitzar. Si es qüestiona, si es justifica, si es critica, si es defensa, etc. La construcció dels 'nens del carrer' està influenciada per tot això.
- Estan sols, no acompanyats per cap adult: Es tracta d'uns menors amb peculiaritats pròpies, degut a les situacions de vida que els han portat a estar en un país estranger, sols, sense família i sense recursos. Aquest tercer objectiu busca analitzar si es fan presents les repercussions d'aquests fets en els menors. Si eviten la criminalització, si fomenten el paternalisme, si s'ignoren, etc. El dibuix que farà la premsa d'aquests actors està clarament vinculat a la lectura que facin de la condició de 'no acompanyats'.

4.2. Hipòtesis

Dur a terme els objectius presentats en l'apartat anterior implica l'elaboració d'una sèrie d'hipòtesis. Es tracta dels punts de partida que senyalen el camí de l'anàlisi. Un cop refutades o acceptades les hipòtesis se'n podran extreure les conclusions pertinents.

De cada objectiu se'n desprenen, així, les següents hipòtesis (algunes d'elles poden correspondre a més d'un objectiu; estan classificades en aquell amb el què tenen més elements vinculants):

1r OBJECTIU: ANALITZAR LA COBERTURA DEL CONFLICTE EN LA SEVA
COMPLEXITAT; PEL QUE FA A ACTORS, PROCÉS I PROBLEMA

1-La contextualització de l'existència dels menors immigrants indocumentats no acompanyats sovint és incorrecte. Per contextualització entenem l'explicació de les causes, de la relació entre els fets i la ubicació de les accions de cada un dels actors dins del context que l'explica.

PREGUNTES: S'explica la gènesi del problema? S'ubiquen les accions dels diferents actors? Es construeixen els actors en la seva totalitat?

2-La situació de conflicte dels menors immigrants es presenta com a un fenomen més d'una immigració presumptament alarmant. Si la primera hipòtesis senyala una descontextualització de les causes del conflicte, aquesta analitza una contextualització dins del tema de la immigració en general, entenent aquest també com a problema.
PREGUNTES: Es recalca la condició 'd'immigrants'? Es recalca la condició de 'menors'? Es té en compte que estan sols, 'no acompanyats'?

3-El discurs de la premsa analitzada tendeix a considerar els menors immigrants com als delinqüents del futur, sense oferir, gairebé mai, alternatives ni solucions. La hipòtesis sobre la contextualització dels menors dins del fenomen considerat alarmant de la immigració ens porta a establir aquesta tercera hipòtesis.
PREGUNTES: Com es presenten les perspectives de futur dels menors?

4-El discurs analitzat estableix un culpable: Marroc, i una solució: la repatriació dels menors. El discurs de la premsa presenta les decisions polítiques sobre repatriació dels menors i les acusacions del govern espanyol cap al govern del Marroc.
PREGUNTES: Es presenta un única solució o varies? Si s'identifica 'nen del carrer' amb 'nen marroquí', quin paper atribueix el discurs de la premsa al Marroc? Com es justifica la repatriació dels menors?

5-La cobertura dels fets és genèrica i poc precisa. Gairebé mai es tracta d'un treball elaborat com a periodisme en profunditat i els recursos emprats són sovint els mínims. Cal veure si es tracta d'informacions elaborades per un periodista del mitjà o per agències, si el mitjà considera que el tema requereix un corresponsal, etc.
PREGUNTES: Quines fonts s'utilitzen? Quins recursos, de personal o materials, dedica el mitjà? Quin ús es fa de les dades i xifres que aporten algunes fonts, sobretot institucionals?

2n OBJECTIU: DETERMINAR SI EL DISCURS DESPLEGAT PELS MITJANS SEGUEIX
EL MANUAL D'ESTIL PER AL TRACTAMENT DE LES MINORIES
ÈTNiques

6-El discurs de la premsa analitzada no explica totes les visions ni les múltiples dimensions de la situació de conflicte. Amb l'afirmació "no explica totes les visions" ens referim a si hi ha jerarquització dels diferents punts de vista del conflicte, si es silencien algunes dimensions del conflicte, etc.

PREGUNTES: Quines declaracions es reproduïxen? A qui es dóna veu? Es parla per igual de totes les dimensions del conflicte (legal, policíaca, social, moral, etc.)?

7-Proliferen els elements o situacions delictives en l'entrellat que envolta els menors immigrants.

PREGUNTES: Hi ha una presència excessiva de fets delictius? Quina presència tenen les accions policíacques? Quan els 'nens del carrer' són notícia, per què ho són?

8-La terminologia que utilitza el discurs de la premsa analitzada col·labora a l'alarma social i a la criminalització dels menors immigrants indocumentats.

PREGUNTES: Quines paraules o expressions es fan servir per descriure els diferents actors i les seves accions? Es tracta de mots precisos? Es generalitza?

9-El discurs de la premsa analitzada tendeix a caure en paternalismes i en fomentar el sentiment de llàstima envers els menors immigrants. La contrapartida al discurs criminalitzador és un discurs que crida a la compassió.

PREGUNTES: Els menors tenen capacitat de decisió? El discurs fomenta la llàstima cap als menors?

3r OBJECTIU: ANALITZAR SI EL DISCURS PERIODÍSTIC REFORÇA O AFLEBLEIX
POSTULATS RACISTES, XENÒFOBS O DISCRIMINATORIS
SUBJACENTS A LA SOCIETAT.

10-El discurs de la premsa analitzada parla de 'nens conflictius' enlloc de 'nens en un context social conflictiu', de manera que es confon PERSONA i PROBLEMA. Això passa si es dóna per suposat que el menor immigrant indocumentat és un menor d'alt risc social per naturalesa.

PREGUNTES: Quin és el problema, segons la premsa? Com es presenta la presumpte integració dels menors?

11-Els interessos i les reivindicacions dels actors autòctons no són pràcticament mai qüestionat i sí reivindicats. Per contra, els interessos i les reivindicacions dels actors estrangers són criminalitzats i silenciats.

PREGUNTES: Es fan explícites les reivindicacions de tots els actors? Com es valoren? El discurs cau en qüestionar posicions o reivindicacions?

12-Sovint no es tenen en compte les repercussions psicològiques de la immigració en els nens, així com tampoc les repercussions de les condicions de vida que tenen un cop a la societat d'acollida. Ens referim a si es fa seguiment del procés d'immigració dels menors o bé si el conflicte és tractat com a un fet puntual.

PREGUNTES: Hi ha la perspectiva psicològica del fet de migrar? És té en compte la condició de 'menors'?

13-Els elements de titulació i de la superfície redaccional (fotografies, destacats, altres peces de la pàgina) col·laboren a la criminalització del discurs pel què fa al tractament dels menors immigrants

PREGUNTES: Què és el que més destaquen els titulars? Quina forma i quines característiques tenen els elements de titulació? Quin ús tenen les fotografies? Quin tipus d'informacions hi ha a les pàgines on apareix el tema dels menors immigrants?

14-Els 'nens del carrer' són tractats, gairebé sempre, com a col·lectiu i no com a ésser individual.

PREGUNTES: Es generalitza, al parlar de 'nens del carrer'? A qui s'atribueixen les accions protagonitzades per menors immigrants; a un menor concret o als menors com a col·lectiu?

4.3. Metodologia d'anàlisi

La investigació de la cobertura de la premsa, del mes de maig del 2002, dels menors immigrants no acompanyats segueix una metodologia concreta que ha permès analitzar els diferents aspectes determinants i arribar, així, a una sèrie de conclusions.

El primer pas ha estat una primera aproximació al conflicte; és a dir, una primera lectura de les peces publicades en els diaris durant els últims quatre anys sobre temàtiques entorn dels menors immigrants.

Un cop present aquest corpus general, el següent punt del procés ha estat escollir un període de temps, a partir dels criteris ja explicats. En aquest cas s'ha escollit el mes de maig del 2002 i, per tant, s'ha recollit totes aquelles peces publicades que tracten el conflicte en qüestió.

La segona aproximació al tema, ja més profunda, ha permès establir els objectius de l'anàlisi: dos comuns a la resta de capítols de la investigació sobre immigració (cada un s'ocupa d'un aspecte concret, d'una situació de conflicte relacionada amb immigrants) i un objectiu particular del problema "nens del carrer". D'aquests objectius se'n desprenen una sèrie d'hipòtesis que caldrà comprovar.

A continuació, hem elaborat unes fitxes d'anàlisi. Es tracta d'un model de fitxa detallat que té per objectiu sistematitzar els elements d'anàlisi, fent una sèrie de preguntes clau al discurs periodístic. El ítems d'aquesta fitxa són els següents:

1-Dades de la peça: publicació, data, secció i autor (aquest últim punt és important per veure els recursos que destina cada diari a la cobertura del conflicte; si hi dediquen un periodista o bé recorren a agències)

2-Titulars: Cintet, avantítol, títol, subtítol. És important a l'hora d'establir les característiques del discurs periodístic en els elements del primer nivell de lectura. En el cas de la situació de conflicte dels "nens de carrer" és, si més no curiós, analitzar els cintets, ja que molts cops exemplifiquen cert posicionament predeterminat del diari davant la notícia en qüestió.

3-Superfície redaccional: foto, destacat, context de la pàgina. Per tal d'analitzar la contextualització que fa el discurs periodístic sobre el tema dels menors immigrants, és important observar la col·locació de les peces. La jerarquització i la

organització de les informacions responen a criteris de noticiabilitat i són elements determinants per a la contextualització que influencien directament la lectura de tal discurs; sobretot tenint en compte la cultura visual imperant avui en dia: posant una peça amb una fotografia concreta (posem per cas la detenció per art de la policia d'un grup d'estrangers) al costat d'una informació sobre menors immigrants fa que el lector vinculi directament aquella fotografia amb els menors.

4-Actors:

-Quins són els actors que es presenten?

- Classificació en principals o secundaris segons la importància que els hi atorga el discurs de l'article en anàlisi
- Presentació: tal i com els descriu la peça
- Valoració: positiva o negativa segons la impressió que se n'extreu de la lectura de la informació).

-Manquen actors necessaris per a l'explicació del problema?

Senyalar els actors de la situació de conflicte que són invisibles en la narració d'aquest per part del diari.

-Quines accions s'adjudiquen als actors?

Descriure els actes atribuïts pel diari a cada actor

-De qui són les declaracions que reproduceix el diari? Quina és la seva aportació en el conflicte?

Transcripció de les cites, directes o indirectes, que presenta la peça i descripció del que aporten al conjunt de l'article

-Quina terminologia usa el discurs en la descripció dels actors i les seves accions?

Anàlisi del vocabulari emprat per cada diari en relació als menors i a la resta d'actors, així com també a les seves accions.

5-Problema:

-Com s'identifica el problema en l'article?

Quina és la gènesis del problema segons la peça i quina descripció particular fa del conflicte.

-Com s'expliquen les tesis dels diferents actors?

Aquest punt serveix per senyalar la silencialització i criminalització d'algunes tesis i l'emfatització i positivització d'altres

-Estan presents totes les fases del problema?

Com explica, si és que explica, el passat, el present i el futur

de la situació de conflicte que narra. Amb aquesta observació es pot explicar el fenomen de “naturalització” (és a dir, de presentar com a inevitables) del problema.

6-Procés: Quines fonts fa servir el diari en la cobertura del conflicte? Quina aportació fa cada font, com s'identifica i quin ús en fa el redactor del discurs. D'aquí es poden extreure hipòtesis sobre per què el periodista escull unes fonts i no unes altres, com les utilitza, quina presència tenen, etc.

A partir de les fitxes es poden extreure una sèrie de resultats; són les respostes a les preguntes que la fitxa fa i permeten veure, segons les hipòtesis anteriorment formulades, la radiografia del discurs dels quatre diaris analitzats. Els resultats estan presentats amb exemples concrets, explicats segons cada diari i fent una comparació final entre els discursos de les quatre publicacions.

L'últim punt de la metodologia d'anàlisi és el processament dels resultats de les hipòtesis per tal d'arribar a unes conclusions, tot plegat en relació als objectius establerts a l'inici.

5. Resultats

L'anàlisi dels articles escollits dins del període determinat per la investigació arriba a una sèrie de resultats. Els presentem, primer amb una introducció global, destacant els resultats comuns, en certa manera, per a tots els diaris, i després especificats segons cada diari.

Cal destacar el cas de l'*Avui*. Aquest diari no informa dels fets ocorreguts a Melilla i Ceuta, mentre que la resta de publicacions analitzades li donen força importància. El fet que l'*Avui* sí que doni cobertura, i força, a la qüestió de, per exemple, la reformulació de la llei de menors per part del Parlament català o que en casos anteriors, com pot ser el setembre del 1998, hagi tractat exhaustivament temes relacionats amb els anomenats 'nens del carrer', fa pensar que no cobrir els fets de Melilla respon a una decisió territorial i de política del diari. Cal tenir en compte, així ho hem vist en l'anàlisi dels quatre anys de què s'ocupa la investigació en general, que l'*Avui* sí que dona cobertura a d'altres temes d'àmbit espanyol, però sobretot si són qüestions polítiques i no tant si són fets considerats successos o de 'Societat'.

Avancem que, en el cas de l'*Avui*, es pot observar com, si bé aquest diari no s'ocupa dels fets de Melilla, sí que es veu, fins a cert punt, influenciat pel tractament que en donen els altres mitjans de comunicació. Així, l'*Avui* no parlarà de Melilla en concret, però en el període que els fets són notícia, el diari destacarà d'altres informacions relacionades amb menors immigrants. Donarà, per exemple, molta importància a la reforma de la llei al Parlament i també a la Cimera de la ONU pels drets dels infants.

Passem a desglossar els resultats:

• Hipòtesis 1: **La contextualització de l'existència dels menors immigrants indocumentats no acompanyats és sovint incorrecte**

La hipòtesis es confirma. En els quatre diaris trobem una gran presència dels problemes que significa per a l'administració l'existència dels 'nens del carrer'; en canvi, els problemes que significa pels propis menors queden relegats a un segon terme.

La descripció dels actors és, en molts casos, parcial. Dels menors s'explica la conflictivitat, però no es tenen en compte les condicions socials i polítiques de les societats d'origen, en aquest cas Marroc; al personal dels centres se'ls presenta com a víctimes de les actuacions i també de la simple presència dels menors; de les autoritats, se n'explica les mesures legals que aproven i apliquen; etc. Veient sols una part de la construcció dels actors com a tals, el discurs fa una explicació i contextualització de les seves actuacions parcial i incorrecte.

El discurs dels quatre diaris acostuma a girar entorn del present immediat, de manera que els fets, descontextualitzats, apareixen com a nous i esdevenen normals, naturals i inqüestionables. Els esdeveniments ocorreguts es presenten com a uns fets en si mateixos, amb un inici i un final i deslligats de la resta.

A continuació, alguns exemples:

Avui: No toca el tema de Melilla. Els menors són notícia en tant que hi ha la reforma de la llei per part del govern català, però no s'explica ni d'on ni per què vénen els anomenats 'nens del carrer'

El País: Destaca els problemes que té el govern i l'administració, sobretot presenta exhaustivament la tesi del govern de Melilla, que reclama més ajudes per part del govern central. En la majoria de les peces, els protagonistes són el govern de Melilla o l'espanyol; només en el cas de tres reportatges (dies 9, 15 i 31 de maig) el protagonisme

recau en la figura dels menors immigrants. Pràcticament totes les peces es refereixen al present immediat, sense referir-se pràcticament al passat ni fer prospectives de futur; només en el cas dels tres reportatges que publica en el mes de maig es fa alguna referència al passat dels menors, però no al futur.

El Periódico: En general, la descripció dels actors és parcial i unidimensional; ho exemplifica el fet que no descriu els centres, ni el seu funcionament ni els responsables o educadors. El discurs es refereix al present immediat; els menors immigrants són notícia en el context dels fets de Melilla i de la reforma de la llei.

La Vanguardia: El discurs es refereix al present immediat i no descriu ni els centres ni els menors en tota la seva magnitud. La resta d'actors també són presentats parcialment. Per exemple, en general no es parla dels problemes dels nens més que en un reportatge (l'únic del mes de maig) titulat '*Cinco historias de la marginación*', del 16-05-2002

• Hipòtesis 2: **La situació de conflicte dels menors immigrants es presenta com a un fenomen més d'una immigració presumptament alarmant**

La hipòtesis es confirma, tot i que amb alguns matisos. En general, en el discurs dels quatre diaris, del concepte 'menors immigrants indocumentats no acompanyats' pesen més els termes 'd'immigrant' i d'indocumentat' que no pas les de 'menor' i 'no acompanyat'. Recalcant la idea 'd'immigrants' s'aconsegueix englobar la situació de conflicte dels 'nens del carrer' dins una altra situació, també de conflicte i molt present en els mitjans de comunicació i en els discursos polítics: la d'una immigració presumptament alarmant a la qual sovint se li atribueix la culpabilitat de l'anomenada 'inseguretat ciutadana'.

Es podria dir que, en general, el discurs de la premsa analitzada, dóna als menors immigrants, entesos com a minoria ètnica, pràcticament el mateix tractament que els immigrants adults (ho expliquem més detalladament a les conclusions, amb una comparació amb el capítol sobre vinculació entre delinqüència i immigració). No obstant, pel fet de ser menors, a vegades es tendeix a respectar més el codi deontològic, però d'altres es cau en paternalismes.

Per exemplificar els resultats, presentem els següents casos:

Avui: Destaca l'alarma que provoca la immigració, i en aquesta, la de menors, a causa de la 'conflictivitat' i 'delictivitat' que se li atribueix.

El País: A les peces en forma de reportatge i de més extensió sí que es recalca, en certa manera, la condició de 'menors' i 'no acompanyats' dels anomenats 'nens del carrer'; però a les peces que informen dels fets concrets i que es presenten en format més breu i, generalment, com a notícia simple, es recalca molt que els nens provenen del Marroc i que són immigrants indocumentats.

El Periódico: La gran majoria de les peces remarquen la 'saturació' que causen els nens i la qualificació de 'menors conflictiu'.

La Vanguardia: En les notícies que parlen sobre successos de caràcter delictiu, dels menors immigrants se'n destaca el 'perill' que esdevenen per la societat d'acollida. I en les notícies referents als fets de Melilla, dels menors immigrants es recalca el 'col·lapse' que provoquen en els centres d'acollida

- Hipòtesis 3: **El discurs de la premsa analitzada tendeix a considerar els menors immigrants com a delinqüents del futur, sense oferir, gairebé mai, alternatives ni solucions.**

La segona part de la hipòtesis, la que es refereix a les prospeccions, queda confirmada. En referència a la vinculació dels menors immigrants amb delinqüents cal puntualitzar certs aspectes i veure el discurs de cada diari per separat.

La premsa ofereix poques vegades de manera explícita l'última part del procés: la perspectiva i les propostes de futur. El present dels menors, en canvi, sí que es dibuixa, i es fa remarcant 'disturbis', 'conflictes' i 'necessitat d'actuació policial i legal'. Aquesta descripció del present es fixa, llavors, com a únic possible futur dels menors.

El gruix de les informacions són negatives. No es potencien les informacions en positiu, cosa que contribuiria a 'descriminalitzar' el tractament dels 'nens del carrer'. L'únic que apareix, però en comptades ocasions, són reportatges on s'expliquen vides de nens concrets, però pràcticament mai se'n fa cap lectura ni de resolució ni esperançadora.

L'anàlisi dels quatre diaris aporta exemples a aquesta hipòtesis:

Avui: no s'ocupa dels fets de Melilla, però sí de la llei del govern català per als 'nens conflictius'. Els menors són presentats com a problemàtics, a qui cal aplicar mesures gairebé penals.

El País: El seu discurs no fa tanta referència a la vinculació amb delinqüència, sinó que remarca més els conceptes 'd'allau' i de 'col·lapse', la tesi que 'el govern no troba lloc per ells'.

El Periódico: El discurs no ofereix vies de solució i remarca, visiblement, la vinculació del futur dels menors immigrants amb delinqüència o bé mendicitat.

La Vanguardia: Remarca el qualificatiu de 'conflictius' atribuït als menors immigrants, i presenta el futur d'aquests en la mateixa línia. El dia 16 de maig titula una peça '*Mano dura para los niños de la calle*', en el subtítol, i '*Ley para niños delincuentes*', en el títol; i aquesta serà la tesi predominant en el seu discurs: els nens delinqüents necessiten mesures legals i penals.

Aquests exemples ens porten a reflexionar sobre la possible vinculació entre menors immigrants i delinqüència que presenta el discurs de la premsa. Els diaris tendeixen a identificar 'nens del carrer' amb 'menors immigrants', i 'immigrants' amb 'il·legals', i d'aquí passen a 'delinqüents'. Seguint aquesta lògica, sovint tendeixen també a identificar 'nens del carrer' amb delinqüents.

• **Hipòtesis 4: El discurs analitzat coincideix en l'establiment d'un culpable, el Marroc, i d'una solució, la repatriació dels menors**

L'anàlisi de la premsa confirma aquesta hipòtesis. En general, s'identifica 'nen del carrer' com a 'nen marroquí', i es culpa al govern del Marroc de l'existència d'aquests menors a Espanya. Si Marroc és el culpable, el discurs de la premsa, reproduint un discurs polític força estès, presenta com a única solució possible el retorn del problema al seu origen, és a dir, la repatriació dels menors al Marroc. També, de la mateixa manera que ho fa el discurs polític del govern espanyol, la repatriació dels menors es legitima amb la idea d'una suposada "reagrupació familiar", idea que es presenta com a bona i desitjada per a tothom (ignorant les decisions que els menors en qüestió i les seves famílies han pres pensant, la majoria de les vegades, segons afirma *Human Rights Watch*, en el seu bé).

A continuació, analitzem el discurs de cada diari per separat:

Avui: no parla dels fets de Melilla i no fa referència al Marroc.

El País: El culpable és el Marroc, malgrat que es recalquen les exigències que fa el govern de Melilla a l'espanyol. La solució és la repatriació, justificada amb una suposada 'reagrupació de menors'. El discurs del diari, però presenta la denuncia d'irregularitats en els processos de repatriació dels menors al Marroc que fa l'Audiència de Màlaga.

El Periódico: El discurs atribueix clarament la culpabilitat al Marroc i presenta com a única via de solució la repatriació.

La Vanguardia: La gènesi i la culpabilitat de la situació de conflicte recau en el Marroc i en la seva 'mala' política, i l'única solució que presenta és la repatriació dels menors.

- Hipòtesis 5: **La cobertura dels fets és genèrica i poc precisa. Gairebé mai es tracta d'un treball elaborat com a periodisme en profunditat i els recursos emprats són, pràcticament sempre, els mínims**

La hipòtesis es confirma, malgrat això, cada diari té unes peculiaritats pròpies.

La informació prové, moltes vegades, d'agències; és a dir que en general els diaris no hi destinen un dels seus periodistes. El mitjà no acostuma a contrastar gairebé mai les informacions que provenen d'agències

D'altra banda, en general hi ha una presència aclaparadora de certes fonts i se n'ignoren, gairebé sistemàticament, d'altres. Les fonts consultades són, majoritàriament, institucionals o policiaques. Mai, o gairebé mai, treballadors dels centres, organitzacions que treballen pels drets dels menors i dels immigrants, nens o testimonis directes. Un exemple que ocorre sovint és que quan l'acusat és un menor immigrant, aquest no apareix com a font; per contra, quan es tracta d'una institució o de la policia (acusats de maltractaments, d'irregularitats, etc.), aquests sí que són fonts. Els anomenats 'nens del carrer', tot i ser protagonistes, només són font eventualment, quan es tracta de reportatges i no de notícies.

Pel que fa a les xifres i dades que aporta el discurs no sempre estan ben referenciades o atribuïdes correctament a una font concreta. Apareixen com a alarma social, sovint poc clares i confusament identificades.

Resulta interessant veure exemples de cada un dels diaris analitzats:

Avui: Dels temes referents a la reforma de la llei dels menors se n'ocupa una periodista del diari i pel que fa a les informacions sobre la cimera de la ONU, o bé s'atribueixen a la redacció o bé a un altre periodista. Pel que fa a les fonts que utilitza, la gran majoria són institucionals i del govern català; en les informacions sobre la Cimera, utilitza fonts de la ONU. En referència a la qüestió de les xifres, és molt significatiu l'exemple del 14 de maig, a la pàgina 20, el text comença: "*Les xifres parlen per si soles...*" i segueix parlant de la quantitat de menors a Catalunya. El discurs crea alarma en base a unes xifres confusament atribuïdes i, per tant, difícilment verificables.

El País: Cal destacar que aquest diari no usa gairebé mai agències pel que fa al tema de menors immigrants; malgrat tot, trobem que no hi destina un periodista especialitzat, sinó que del tema se n'ocupa una gran varietat de professionals, que, per altra banda, aquests no són sempre testimonis directes dels esdeveniments que es relaten. Pel que fa a les fonts que utilitza, pràcticament totes són del govern espanyol o de Melilla (sobretot donen molta veu a la consellera de Benestar Social de Melilla, Isabel Quesada). *HRW* sols és font d'informació el dia que publica el seu informe de denuncia. El discurs utilitza, en dues ocasions, xifres aportades per la pròpia Isabel Quesada, que no es contrasten ni es pregunta sobre elles a d'altres fonts.

El Periódico: Només dues peces són d'agència, la resta són obra d'un corresponsal del diari a Melilla. Això influeix directament a la qüestió de les fonts que s'utilitzen, ja que la veu del periodista autor de les informacions tindrà una considerable presència i en més d'una peça ell, al ser testimoni directe dels esdeveniments que es relaten, serà l'única font d'informació. En els altres casos, es recorre a fonts policiaques i del govern de Melilla. Les xifres s'utilitzen com a dades alarmants i preocupants, ho exemplifica el discurs del dia 7 de maig, on es parla d'un '78% més de menors immigrants', sense dir d'on surt aquest percentatge.

La Vanguardia: La majoria d'informacions provenen d'agències, només tres d'elles han estat elaborades per un periodista que signa. Les fonts són, fonamentalment, policiaques o dels governs espanyols i de Ceuta i Melilla. També en el cas de *La Vanguardia* el discurs aporta en alguna ocasió xifres de procedència sense especificar i que contribueixen a crear un mala imatge dels menors immigrants remarcant les suposades despeses que comporten per les societats d'acollida; és el cas del 6 de maig: '*En Melilla hay 180 menores extranjeros acogidos y su atención supone un gasto anual de mil millones de pesetas a la Ciudad Autónoma*'

Hem pogut observar com cada diari destina uns recursos a la cobertura del que hem anomenat “Fets de Melilla”. En general, però, no ens trobem amb un treball en profunditat de la situació de conflicte dels menors immigrants. Sobretot pel que fa a les fonts a què es recorren i a les xifres que es presenten, la manca d’aprofundiment té per conseqüència cert desviament en la informació que es presenta; no havent aprofundit en el tema és més fàcil tirar cap a camins no tant rellevants.

• Hipòtesis 6: **El discurs de la premsa analitzada no explica totes les visions ni les múltiples dimensions de la situació de conflicte.**

La hipòtesis es confirma. Hi ha una jerarquització – és a dir, una determinació d’un ordre d’importància i de credibilitat- dels elements que, en el treball periodístic, serveixen per a oferir les multivisions del fet a relatar; estem parlant de les fonts usades, la presència dels actors, les declaracions reproduïdes, etc.

En general, no s’acostuma a relatar tota la magnitud de la situació de conflicte. Es remarca, per exemple, la dimensió legal i els problemes de la societat d’acollida, i es silencia la dimensió moral i les repercussions en la totalitat dels afectats (sobretot, els propis menors).

Els ‘nens del carrer’ són notícia en tant que protagonitzen uns disturbis, cosa que respon a un important criteri de noticiabilitat dels mitjans de comunicació. Mediàticament parlant, els nens no ‘existeixen’ abans del conflicte i tampoc després; de fet, existeixen només pel que fa a la seva dimensió ‘problemàtica’. La premsa s’acostuma a basar en els criteris de noticiabilitat tradicionalment preferits pels mitjans: espectacularitat, conflictivitat i violència.

Passem a descriure el cas de cada diari:

Avui: Pràcticament només relata la visió del govern i administració catalana.

El País: Es toca i qüestiona la visió més governamental de la situació de conflicte, però s’oblida pràcticament la visió de les organitzacions en defensa dels drets dels menors immigrants, i la dels propis ‘nens del carrer’.

El Periódico: Es jerarquitzava la informació donant prioritat a qüestions de discussió política, a temes legals i a la dimensió conflictiva de la situació.

La Vanguardia: Jerarquitzava la informació donant una posició molt preferent a la suposada 'conflictivitat' dels menors, al fet que requereixin mesures legals i a nombrosos successos delictius i criminals atribuïts a nens immigrants.

Veient els exemples de cada diari, podem afirmar que el discurs de la premsa enfoca més cap a la visió governamental i dels discursos polítics dominants i oblida la visió de les minories ètniques i de les organitzacions de suport als menors immigrants.

• Hipòtesis 7: **En el discurs de la premsa, proliferen les situacions o els elements delictius en l'entrellat que envolta el menors immigrants**

Aquesta hipòtesis requereix ser matisada en alguns aspectes. Seguint amb el tema de les múltiples dimensions del conflicte, en general la que es destaca especialment és la delictiva. Es presenta el problema com a policial, delictiu i de disturbis, però cal tenir en compte que la discussió política que suscita el tema dels 'nens del carrer' a Ceuta i Melilla pren, en alguns casos molta importància.

Per això cada diari requereix d'una anàlisi més personalitzada:

Avui: Enfocament molt delictiu; la tesi que més presenta el diari és que els nens són 'conflictius' i que per això cal la llei que ha aprovat, per unanimitat, el Parlament català.

El País: Fa més referència a una visió de disturbis i problemes, que el govern espanyol no aconsegueix solventar, que no pas a la dimensió suposadament delictiva dels anomenats 'nens del carrer'.

El Periódico: fa més referència a la visió 'd'acumulació' i 'col·lapse' de les societats d'acollida dels menors immigrants, que no pas a la consideració delictiva d'aquests.

La Vanguardia: Destaca especialment el nombre de peces que informen sobre successos delictius i criminals protagonitzats per menors immigrants.

Hem pogut observar diferències entre els diaris pel què fa al recalcar o no la possible 'delictivitat' dels menors immigrants. En el cas de l'*Avui* i *La Vanguardia* proliferen les informacions que vinculen els anomenats 'nens del carrer' amb fets delictius. Per la seva banda, *El Periódico* i *El País* se centren més en remarcar els problemes que la simple presència dels menors causa als governs i administracions.

- Hipòtesis 8: **La terminologia que utilitza el discurs de la premsa analitzada col·labora a crear l'alarma social i a la criminalització dels menors immigrants indocumentats.**

L'anàlisi dels termes amb què el discurs de la premsa es refereix als menors immigrants i a la seva situació de conflicte confirma la hipòtesis. Els diaris utilitzen de manera molt habitual termes com 'allau de nens del carrer', o 'disturbis', entre d'altres. *Avui*: 'nens del carrer conflictius', 'conductes d'alt risc social', 'internar' o 'reclusió temporal' (enlloc de tancar o arrestar), 'mesures de contenció'.

A continuació presentem un breu recull de termes que hem trobat en les informacions sobre menors immigrants de cada diari durant el mes de maig del 2002:

El País: 'menores transfronterizos', 'jóvenes marroquíes', 'mal comportamiento', 'saturación', 'expulsiones' (enlloc de repatriacions)

El Periódico: 'indocumentats', 'col·lapse', 'arribada massiva', 'deambular', 'irregulars', 'allau', 'crisi', 'desordre total'

La Vanguardia: 'inmigrantes sin documentación', 'entrada ilegal', 'grave situación', 'se escapan de mala manera', 'afluencia masiva', 'desbordamiento', 'situación imposible'

L'anàlisi de la terminologia emprada porta a concloure que en el discurs s'hi afegixen una sèrie d'impliacions a partir de les paraules i de les expressions escollides. Parlar 'd'il·legals' (és a dir, 'fora de la llei' i per tant, vinculant-los amb delinqüència), parlar de 'perill d'allau' (donant a entendre que del perill ens n'hem de protegir, per tant, suscita actuar-hi en contra), o parlar 'd'amuntegament' (degradant la condició humana dels que 's'amunteguen'), és deontològicament incorrecte. La presència d'aquests termes i d'altres similars en el discurs polític fa pensar en què, més enllà d'una possible tria a l'atzar, el llenguatge dels mitjans pateix una contaminació del discurs polític i, en general, del dominant

D'altra banda, trobem en general una terminologia imprecisa - i inadequada en tant que contribueix a la confusió- per a referir-se i diferenciar entre nen, jove i adult. El qualificatiu 'jove' s'usa com a sinònim de persona de fins a 35 anys i, a la vegada, com a sinònim de 'nen del carrer'. D'aquesta manera, els fets imputats a una persona immigrant de 35 anys es confonen amb els protagonitzats per 'nens del carrer' i es contribueix a la criminalització del col·lectiu.

- Hipòtesis 9: **El discurs de la premsa analitzada tendeix a caure en paternalismes i en fomentar el sentiment de llàstima envers els menors immigrants.**

La hipòtesis es confirma. Com a contrapartida a un discurs criminalitzador trobem, d'altres vegades, un discurs de "llàstima" i de paternalisme (remarcant la condició d'inferioritat dels menors immigrants, respecte a la superioritat de la societat d'acollida).

Observem els resultats de l'anàlisi dels diaris:

Avui: A les informacions que fan referència a la cimera de la ONU i als seus continguts expliquen les situacions de misèria i conflicte en què viuen infants d'arreu del món, però no es relaten propostes de vies de solució ni perspectives de futur. Les causes del que denuncia la ONU són molt generals, de manera que no se'n poden deduir responsabilitats ni buscar solucions.

El País: Sobretot en els tres reportatges que publica el diari durant el mes de maig (els dies 9, 15 i 31) es relaten les condicions de vida dels menors, en el passat i en el present; però no s'exposa cap prospecció de futur ni cap possible via de solució.

El Periódico: El discurs exposa, generalment, només dues visions: una criminalitzadora que recalca els problemes que causen els menors immigrants a les societats d'acollida, i una altra més paternalista que fomenta el sentiment de llàstima cap als 'nens del carrer', redactant amb un estil un tant sensacionalista les seves condicions de vida, sense explicar-ne les perspectives de futur ni les possibles vies de solució. A continuació, un exemple: "*Va tan tapadet i amb els ulls tan tancats que costa saber si el nadó que treu el cap és nen o nena. Després de l'oportuna propina d'un euro, que la jove mare agraeix amb un estudiant somriure que fa més pena que alegria, accedeix a mostrar la seva filla*" (13-05-2002, pàgina 3)

La Vanguardia: El seu discurs tendeix més a la criminalització dels menors que no pas al paternalisme. Només en un reportatge del dia 16 de maig relata les dures condicions de vida dels menors.

En tots quatre diaris, en general, el discurs crida a la compassió, anul·la la capacitat de decisió pròpia dels menors immigrants i, anul·lada aquesta capacitat, considera que per

la seva inferioritat no cal consultar-los res. Amb el paternalisme la societat d'acollida es fa "amo" dels menors i pren les decisions sense comptar amb la seva veu.

- Hipòtesis 10: **El discurs de la premsa analitzada parla de 'nens conflictius' enlloc de 'nens en un context social conflictiu', de manera que es confon persona i problema.**

En trobem exemples en els quatre diaris analitzats:

Avui: El discurs recalca la tesi que els menors són conflictius en ells mateixos, no per les condicions que els ha tocat viure. En són un exemple els titulars del dia 14-05-2002: 'Els nens del carrer conflictius es podran internar fins a un mes', i 'S'aplicaran mesures de contenció als menors que rebutgen l'acció protectora de l'administració'. El fet de considerar com a 'bones' totes les accions del govern i l'administració catalana és característic del conjunt del discurs del diari.

El País: La tesi que defensa el seu discurs és: el problema és l'acumulació de menors als centres de Melilla, la ciutat es veu obligada a donar serveis socials i no pot perquè en són massa i el govern central no dóna prou ajudes. No és que els menors siguin conflictius en tant que cometen actes vandàlics, sinó que són els causants dels problemes de les societats d'acollida en, precisament, la seva acollida.

El Periódico: Els menors són descrits com a nens conflictius, autors d'actes vandàlics, disturbis, motins i fugues. No s'expliquen les condicions que envolten els menors, de manera que el problema és intrínsec a la figura dels 'nens del carrer'.

La Vanguardia: Igual que en *El Periódico* el problema és un factor intrínsec als 'nens del carrer', i es recalca amb l'elevat nombre de menors i el seu estil criminalitzador d'informacions sobre successos vandàlics, delictius i fins i tot criminals protagonitzats per menors immigrants (i la condició d'estranger immigrant indocumentat es remarca, pràcticament sempre, en les primeres línies del text)

Hi ha altres conseqüències d'aquesta estreta vinculació entre actor i problema:

- La premsa considera que el problema és l'acumulació de nens en els centres d'acollida i el seu discurs fomenta la idea que cal protegir la societat dels menors indocumentats
- Els menors immigrants són presentats com a 'nens desagraïts'. El discurs

dóna a entendre que els nens es neguen a la integració i busquen la confrontació, com a un comportament natural en ells. N'és un clar exemple el següent titular de l'*Avui*: 'S'aplicaran mesures de contenció als menors que rebutgen l'acció protectora de l'administració' (14-05-2002).

• El discurs deixa a entendre que el 'nen del carrer' ja ho era en el país d'origen i que, per tant, és un aspecte intrínsec i natural en ell. Així es reforça la idea que el nen del carrer 'neix, no es fa': el delinqüent neix delinqüent. El discurs de la premsa exculpa amb aquest argument a la societat de tota possible responsabilitat.

- **Hipòtesis 11: Els interessos i les reivindicacions dels actors autòctons no són pràcticament mai qüestionats i sí reivindicats. Per contra, els interessos i les reivindicacions dels actors estrangers són criminalitzats i silenciats.**

Nombrosos exemples dels quatre diaris analitzats confirmen aquesta hipòtesis. Un cas són les denúncies d'irregularitats en les repatriacions i de maltractaments per part de responsables de centres i de la policia que queden dissimulades i no s'investiguen. D'altra banda, les reivindicacions dels menors no es fan pràcticament mai explícites (i si es fan és en uns pocs reportatges eventuais).

El govern de Melilla és un actor amb veu, que té unes reivindicacions i que no és qüestionat. Melilla apareix com a víctima de 'l'acumulació' de menors als seus centres. Pocs cops s'explica el perquè de tal acumulació, tot i que sí que es reproduïx exhaustivament la seva reivindicació principal: més ajudes per part del govern central.

El govern espanyol és presentat en positiu, en base a una llei inqüestionable, però se li demanen unes responsabilitats (el discurs de la premsa emfatitza la denuncia de falta de recursos del govern de Melilla).

Malgrat que existeixen nombrosos grups que reivindiquen els drets dels menors immigrants, i que aquests són, en general, força actius (així ho demostra la quantitat d'estudis i investigacions que publiquen, així com els comunicats de premsa, etc.), només se'ls dóna veu en comptades ocasions.

No es qüestiona la llei del menor ni la d'estrangeria, així com tampoc el funcionament i l'organització dels centres. No s'investiguen els centres d'acollida, així com tampoc el

personal que hi treballa; malgrat que en comptades ocasions apareixen informacions que els acusen, en general ni tan sols es qüestionen.

Alguns exemples:

Avui: Apareixen clarament remarcats els interessos i les reivindicacions de l'administració catalana. En cap moment es qüestiona la llei, ni es dóna veu a actors que la puguin qüestionar.

El País: Es fan molt explícites les reivindicacions del govern de Melilla: el govern central no destina prou ajudes i la culpa de la presència de menors a la ciutat és del Marroc. Per la seva part, ni la societat ni el govern de Marroc tenen veu. A *HRW* sols se'ls hi dóna veu per a les seves reivindicacions el dia que fa públic el seu informe de denúncia i els interessos dels menors només es relaten, i parcialment, en els reportatges dels dies 9, 15 i 31. Tot i això, en aquests reportatges es relaten més les condicions de vida dels menors que no pas les seves reivindicacions per canviar la seva situació.

El Periódico: Malgrat ser l'únic diari que destina un periodista a la cobertura dels fets de Melilla, aquest no s'ocupa de les condicions dels centres d'acollida per tal de donar cos i exemples a l'informació referent a l'informe d'*HRW*. La seva cobertura no difereix excessivament de la d'agència.

La Vanguardia: Es fa molta referència a les reivindicacions d'actors com el govern espanyol o el melillenc i, en canvi, les reivindicacions d'organitzacions en defensa dels drets dels menors immigrants, com per exemple, *HRW* sols es relaten en ocasions molt comptades (el dia que es publica un informe, per exemple)

Observant el discurs de cada diari podem determinar que hi ha una desigualtat evident en la presentació de les reivindicacions dels diferents actors en joc.

- Hipòtesis 12: **Sovint no es tenen en compte les repercussions psicològiques de la immigració en els nens, així com tampoc les repercussions de les condicions de vida que tenen un cop a la societat d'acollida.**

Lligat amb la hipòtesis anterior, la tesi sobre el silenci respecte a les repercussions psicològiques que pateixen els menors també queda confirmada. El fet de 'migrar'

comporta importants repercussions psicològiques en la persona, i més encara si es tracta d'un nen, i d'un nen sol, sense la família i en una situació social d'exclusió.

Veiem com afronten aquesta dimensió del conflicte els diferents diaris:

Avui: no es parla de cap altres repercussions que no siguin les que 'pateix' l'administració catalana

El País: només parla d'algunes de les repercussions psicològiques que pateixen els menors immigrants en tres peces, tres reportatges dels dies 9, 15 i 31, del mes de maig.

El Periódico: tampoc s'ocupa de les repercussions que té pels menors els fet de migrar i trobar-se sols i en situació d'exclusió social en un país estranger.

La Vanguardia: No fa referència a les conseqüències psicològiques del fet de migrar en els menors.

Parlant globalment, la dimensió psicològica de la situació de conflicte no s'acostuma a explicar en les informacions tractades com a notícies. En alguna ocasió s'hi fa referència, quan es tracta d'un reportatge o d'una crònica especial, però en general és un tema que, malgrat ser determinant per entendre les actuacions dels menors, no s'acostuma a explicar.

- Hipòtesis 13: **Els elements de titulació i de la superfície redaccional (fotografies, destacats, altres peces de la pàgina) col·laboren a la criminalització dels menors immigrants.**

Aquesta hipòtesis queda clarament confirmada. Tot seguit presentem el cas de cada un dels diaris analitzats per tal d'exemplificar la tesi:

Avui: les fotografies mostren nens en els centres d'acollida catalans, però sempre d'esquena i sense que se'ls hi vegi la cara. El context de les pàgines està format, generalment, per peces relacionades amb violència i delinqüència (per exemple, el dia 17 de maig, a la pàgina 23 trobem una informació titulada 'Aprovada per unanimitat la reclusió temporal de nens del carrer' al costat d'una altra que porta per títol: 'Mata a punyalades a la seva parella i es lliura a Almeria'. En aquesta segona no apareix el subjecte en el titular, de manera que el lector, en el primer nivell de lectura, fàcilment pot atribuir aquest acte al subjecte de l'altra notícia de la pàgina: els menors immigrants. És el que anomenaríem 'efecte dominó'.

Pel que fa a les informacions sobre la Cimera de l'ONU, però, aquestes ocupen, generalment, pàgines senceres.

El País: Els titulars reflecteixen la idea que el problema és 'l'acumulació' de menors i la víctima és Melilla: *'La ciudad autónoma atenderá las necesidades básicas de los menores, pero no los acogerá', 'Melilla quiere devolver al gobierno las competencias sobre menores', 'Si no puedo protegerlos qué hago, me suicido?', protesta la consejera de Bienestar Social'*.

Les fotografies provoquen, més d'una vegada, confusió. Els dies 12 i 13, les peces sobre menors immigrants estan acompanyades per fotografies sobre detencions d'immigrants adults. El 14 de maig, la fotografia d'una finestra amb barrots per il·lustrar la informació sobre un 'motí' en un centre predisposa a pensar en termes de presó i delictes. El 16 de maig, apareix una fotografia d'uns menors immigrants, un d'ells olorant pega, en què els nens són fàcilment reconeixibles, ja que només se'ls hi tapa una petita franja de la cara – suposadament els ulls- amb una distorsió de la imatge.

El Periódico: Els elements de primera lectura donen una visió negativa dels menors immigrants, en contraposició a la Melilla com a víctima; en són un exemple els titulars: *'Intents d'agressió a educadors de Melilla', 'Melilla no acollirà més menors per la saturació dels centres'*. El context de les pàgines acostuma a ser el d'una immigració com a fenomen alarmant i, en més d'una ocasió les fotografies no corresponen a la informació sobre menors i contribueixen a crear aquesta 'mala' imatge dels menors (per exemple, el dia 27 es parla d'un 'noi magribí' asfixiat a la reixa fronterera entre Melilla i Marroc i, en canvi la imatge és d'un grup de cinc immigrants adults i porta per peu de foto: *'Diversos immigrants subsaharians detinguts ahir a Fuerteventura'*.

La Vanguardia: Són significatius els cintets amb què el diari engloba les informacions sobre menors immigrants: *'Las migraciones del siglo XXI'* i *'La situación de los menores. Los problemas de la inmigración ilegal'*

Parlant del discurs de la premsa en general, podem afirmar que els titulars reflecteixen sovint la idea que la víctima del conflicte és la societat d'acollida i no els 'nens del carrer'. D'altra banda, els elements de titulació referents a informacions sobre menors immigrants són sovint en negatiu, de manera que hi ha una negativització sistemàtica del tema.

En premsa, les fotografies s'acostumen a utilitzar com a necessitat de disseny i provoquen un mal ús de la informació. Sovint no es corresponen amb els fets relatats, o

bé es tracta d'una fotografia d'una altra peça que, posada massa a prop de la peça sobre menors, confon al lector.

El context de les pàgines on surten informacions sobre 'nens del carrer' acostuma a ser o bé temes d'immigrants (pateres, detencions, disturbis, etc.) o sobre temes de delictes (robatoris, crims, etc).

• Hipòtesis 14: **Els 'nens del carrer' són tractats, gairebé sempre, com a col·lectiu i no com a ésser individual**

La hipòtesis es confirma. El discurs acostuma a tendir a una despersonalització que permet agafar la part pel tot, i atribuir l'acció d'una persona a tot el col·lectiu. En aquest cas s'hi afegeix que es vinculen, també, al col·lectiu d'immigrants en general, de manera que l'atribució de conflictivitat es multiplica. Com ja s'ha dit en d'altres hipòtesis, pesa més la condició 'd'immigrant' i 'd'indocumentat', que la de 'menor sol i desemparat'.

Vegem-ne alguns exemples:

Avui: els menors immigrants apareixen sempre com a col·lectiu i, sovint, com a col·lectiu conflictiu

El País: Els menors immigrants apareixen la majoria de vegades com a col·lectiu; en el cas dels reportatges, trobem exemples de vides de menors concrets però que es generalitzen i s'extrapolen a tot el col·lectiu.

El Periódico: Excepte en les peces més llargues i amb forma de reportatge, els menors immigrants sempre apareixen com a col·lectiu.

La Vanguardia: Els menors immigrants apareixen com a col·lectiu, i com a un col·lectiu conflictiu, en totes les peces analitzades excepte en el reportatge del 16-05-2002: '*Cinco historias de la marginación*'

6. Conclusions

El discurs de la premsa construeix uns actors, unes situacions i un context. En aquest capítol hem intentat descriure el relat dels diaris i senyalar-ne els buits i els desviaments. Així arribem ja a l'últim punt, el de les conclusions. Fent una síntesi dels resultats de les

hipòtesis, apuntarem les consideracions necessàries respecte els objectius de la investigació.

L'anàlisi de la cobertura del conflicte en la seva complexitat ens ha portat a concloure que precisament tal complexitat no queda recollida en el discurs de la premsa. Parlant en termes generals, i tal i com hem desenvolupat amb els resultats relatius a les hipòtesis, la manca d'una correcta contextualització del conflicte és la principal causa d'una cobertura parcial i incorrecta de la situació que envolta els menors immigrants.

La problemàtica que envolta els menors immigrants no acompanyats apareix descontextualitzada, de manera que esdevé un fet natural i també concebut com a inevitable. Es tracta d'una situació que només és notícia en el moment que esclata el conflicte; no se n'analitzen les causes ni totes les implicacions, així com tampoc s'investiga sobre les perspectives de futur, les conseqüències ni totes les vies de solució. El que en aquesta investigació hem anomenat "Fets de Melilla" són centre d'atenció només en el moment que ocorren (maig del 2002) en tres dels diaris analitzats, *El País*, *El Periódico* i *La Vanguardia*. I ho són perquè es tracta de fets que responen als principals criteris de noticiabilitat pels que es regeixen els mitjans de comunicació: espectacularitat, conflictivitat i violència. En el moment en què a Melilla trobem "espectacle violent" i l'activació d'un conflicte, comença l'explotació mediàtica. L'*Avui*, que no tracta els fets de Melilla, es veu influenciat pel 'boom' d'informacions sobre els anomenats 'nens del carrer' i també genera un discurs entorn el tema, tot i que fent referència a Catalunya.

El segon objectiu de la investigació era determinar si el discurs desplegat per la premsa segueix el manual d'estil per al tractament de les minories ètniques. La primera conclusió que cal senyalar és que els diaris analitzats vulneren en força casos les pautes del manual referent a immigrants i minories. Generalment no s'expliquen totes les dimensions de la problemàtica dels menors immigrants, i es poden trobar nombrosos exemples de criminalització dels menors, per una banda, o de foment del paternalisme, per una altra.

El director del Casal d'Infants del Raval, Enric Canet, explica que en la tasca d'introduir els menors immigrants a la societat d'acollida, es troben amb dues postures: rebuig pel fet de considerar-los immigrants i englobar-los en l'imaginari col·lectiu de delinqüents i problemàtics (postura xenòfoba), o bé actitud paternalista i d'excessiu sentiment de llàstima que situa el menor en un pla de desvalgut incapaç de sortir-se'n (postura de superioritat). Pel que fa a la cobertura que fa la premsa de la situació d'aquests menors immigrants passa una cosa semblant. El discurs o bé és criminalitzador o bé paternalista;

criminalitzador com en general el tractament d'altres tipus d'immigració i paternalista seguint una mica l'estil de la cobertura de les informacions sobre el tercer món, on la 'nostra societat' i el 'nosaltres' esdevé implícitament superior als 'ells' que 'no són capaços de sortir-se'n'.

Pel que fa a la terminologia que utilitza el discurs de la premsa, arribem també a una sèrie de conclusions. Caldria apuntar, abans que res, que l'objectiu dels professionals de la informació no hauria de ser només ser 'políticament correctes' perquè sí, sinó fer del periodisme una eina per descarregar de desigualtat i racisme la convivència entre immigrants i societat d'acollida.

El codi deontològic del Col·legi de Periodistes, en el seu setè punt diu: "El periodista extremarà la seva professionalitat en el respecte als drets dels més dèbils i als discriminats. Per això ha de mantenir una especial sensibilitat en els casos d'informacions o opinions de contingut eventualment discriminatori o susceptibles d'incitar a la violència o a pràctiques humanes o degradants". Així, parlar 'd'il·legals' (és a dir, vinculant-los amb delinqüència, fora de la llei), parlar de 'perill d'allau' (donant a entendre que del perill ens n'hem de protegir, suscitant a actuar-hi en contra) o parlar 'd'amuntegament' (degradant la condició humana dels qui s'amunteguen) és deontològicament incorrecte.

Finalment, hem volgut analitzar si el discurs periodístic reforça o bé afebleix els postulats racistes, xenòfobs o discriminatoris subjacents a la societat. La principal conclusió a què arribem és que, en general, la premsa ofereix un discurs que discrimina els menors immigrants. El principal resultat a destacar és la confusió entre actor i problema que sovint presenta el discurs de la premsa. Els menors immigrants deixen de ser 'nens en un context social conflictiu' per esdevenir 'nens conflictius' en ells mateixos. S'arriba a aquesta confusió a base de silenciar les reivindicacions i els interessos dels menors immigrants, d'oblidar les repercussions psicològiques del fet de migrar (i de fer-ho en les condicions tan dures com amb les que es troben els immigrants avui en dia) i de generalitzar, tant en el moment de descriure els diferents actors com a l'hora de plasmar les diferents dimensions de la situació de conflicte.

:: Com comença el *boom* d'informacions

Per a l'anàlisi de la cobertura dels menors immigrants per part de la premsa hem escollit el període concret del maig del 2002. No obstant, durant els quatre anys de què s'ocupa la investigació en general hi ha d'altres períodes on proliferen informacions sobre els anomenats 'nens del carrer'. Un d'aquests períodes és el setembre del 1998. En aquell

cas va ser un reportatge publicat al diari *Avui* el que va fer 'saltar' el tema. El reportatge parlava sobre la situació dels menors immigrants a Barcelona i va provocar que la resta de diaris comencessin a publicar també informacions sobre el tema. No havia passat cap fet concret, però de cop la problemàtica dels menors no acompanyats sortia a la llum.

El *boom* d'informacions sobre un tema pot estar provocat per dues causes: pel treball d'un periodista o d'un diari que investiga durant un temps un tema i després en publica un reportatge, o bé perquè uns esdeveniments –normalment de caràcter violent o, si més no, conflictiu- fan saltar el tema. El cas del setembre del '98 responia a la primera de les causes, i el cas dels 'Fets de Melilla' a la segona.

En general i comparant per sobre els dos períodes, el del setembre del 1998 i el del maig del 2002, podem concloure que quan es tracta d'un diari que fa sortir el tema, el tractament tendeix a ser, en certs aspectes, més correcte. El *boom* d'informacions parteix d'una elaboració, d'un treball en profunditat, i la resta de mitjans de comunicació, per tal d'estar a l'altura procediran a ocupar-se també en profunditat del tema.

:: Allò que no s'explica

En l'apartat de l'exposició de la situació del conflicte ja vam intentar oferir una visió el màxim completa de la problemàtica que envolta els menors immigrants, així com també de tots els actors que formen part del conflicte i de totes les necessitats que cada un d'ells reivindica. A continuació posem èmfasi en algunes dimensions del conflicte que el discurs de la premsa obvia i que considerem determinants per a entendre la complexitat de la problemàtica.

Per entendre el que fa que menors es decideixin a deixar-ho tot i anar-se'n a un altre país completament sols cal explicar la situació que viuen en el seu país d'origen, en aquest cas per la majoria d'ells el Marroc. En un informe elaborat pel Programa de Desenvolupament de les Nacions Unides (PNUD) i presentat el juliol del 2002, es remarcaven tres grans problemes a què s'enfronten diversos països de l'anomenat tercer món, entre ells el Marroc: l'absència de llibertat, l'escassa participació de la població i la falta de coneixement. La combinació d'aquests tres dèficits expliquen, segons afirma el mateix PNUD, que un gran nombre d'adolescents i joves desitgin emigrar, insatisfets perquè les societats on viuen no els ofereixen oportunitats.

Però el fet de migrar no és marxar i prou. Nombrosos experts afirmen que les repercussions psicològiques de la migració són molt importants i condicionen en gran

mesura la vida de la persona que les pateix⁴. Els canvis socials i psicològics als que se sotmet la persona immigrant són dels més complexes i profunds entre els que qualsevol persona pot haver d'afrontar al llarg de la seva vida. La persona immigrant viu una situació d'estrès crònic, que l'afecta en tots els àmbits de la vida, i aquest estrès s'accentua i esdevé més preocupant si la persona immigrant es troba en situacions no favorables a la seva integració a la nova societat i, també, si es tracta de menors. Els nens depenen encara més de l'ambient que els rodeja per poder elaborar i suportar l'ansietat que provoca el canvi migratori. És molt important destacar que els menors actors en la situació de conflicte que hem analitzat són, precisament, nens que pateixen l'ansietat del fet de migrar, que estan sols i que les condicions de la societat d'acollida no són en absolut les adients per a la seva maduració i creixement.

Hem pogut observar com el discurs de la premsa deixa a entendre que el menor immigrant no acompanyat ja és 'nen del carrer' al seu país d'origen (reforçant la idea 'el nen del carrer neix, no es fa'), però diversos estudis sociològics i sobre la població immigrada a Espanya coincideixen en afirmar el contrari. Àgata Sol, treballadora social, antropòloga i coordinadora del programa social d'acollida per refugiats d'ACSAR, parlant de menors indocumentats afirma: "Aquells que emigren són els més forts i preparats, i no els pobres sense recursos; es tracta d'un projecte de família molt pensat, en el qual la família hi inverteix i al que sols poden aspirar aquells que tenen uns mínims recursos. Es diu que s'està 'buidant de neurones' a les societats emissores d'immigrants, perquè els més capacitats i forts decideixen marxar com a projectes de vida, per millorar".

El discurs de la premsa recalca unes reivindicacions i en silenci gairebé del tot unes altres. Un exemple de 'reivindicacions silenciades' són aquelles que s'oposen a la repatriació dels menors tal i com s'estan duent a terme actualment. És el cas de l'associació *Pro Derechos de la Infancia (PRODEIN)* que opina que la solució realment vàlida al Marroc seria l'obertura de centres i llocs d'assistència a la infància, però no per treure'ns de sobre els menors que ja estan aquí, sinó per evitar que d'altres es vegin amb l'obligació d'abandonar el seu país.

Per la seva banda, Amnistia Internacional (AI) va emetre també una sèrie de peticions que sols van ser recollides parcialment per la premsa. Segons AI, "cap dels menors de Ceuta i Melilla hauria de ser expulsat del territori espanyol, a no ser que la mesura s'adopti per un interès superior del nen i que s'ofereixin garanties concretes que l'expulsió no donarà lloc a que el nen pateixi violacions dels seus drets humans". La

⁴ Achotegui Loizate, Joseba: *La depresión en los inmigrantes, una perspectiva transcultural*. Barcelona: Ediciones Mayo, 2002

premsa, malgrat referir-se en més d'una ocasió a les repatriacions dutes a terme pel govern espanyol, sols apunta la versió políticament correcta que les justifica amb una suposada "reagrupació familiar". I diem suposada perquè fonts ben informades, entre elles *Human Rights Watch*, afirmen que els menors repatriats en molts pocs casos retornen amb les seves famílies, sinó que són 'deixats anar' literalment als carrers del Marroc. El projecte familiar pel qual havien emprès l'aventura ha fracassat i, després d'haver viscut situacions realment traumàtiques durant la seva experiència (molts d'ells estan tan afectats psíquicament que amb prou feines poden valer-se per ells mateixos), ara no són acompanyats fins a les seves famílies i ells no hi van, bé perquè no saben com arribar-hi, bé perquè no es veuen amb forces d'acceptar el fracàs.

:: Algunes propostes

La crítica al discurs de la premsa pot haver resultat en alguns aspectes força dura en contra dels quatre diaris analitzats. No obstant volem remarcar que el nostre objectiu és, en tot moment, fer una crítica constructiva, entenent sempre la complexitat de la feina 'd'explicar la realitat'. Fer un bon periodisme no és gens fàcil, i cal afegir que no sempre és possible. Hi ha massa interessos en les realitats que s'expliquen i sovint les pressions d'actors amb poder impedeixen la correcta cobertura dels esdeveniments.

Un periodista ens va explicar en una entrevista que sovint no es publiquen segons quines coses, per exemple casos de repatriacions il·legals, per no crispar l'ambient i pel bé de les negociacions. Autoritats espanyoles, segons explica aquest professional que prefereix mantenir l'anonimat, amenacen a periodistes amb enviar més nens al Marroc i abandonar-los allà si es publiquen les irregularitats de què se'ls acusa.

A continuació presentem algunes propostes per tal de millorar la cobertura de la problemàtica que envolta els menors immigrants:

- Fer activisme social: explicar el conflicte abans que esclati i que comenci la tensió social. No exercir només de 'comunicadors', sinó potenciar la participació dels actors del conflicte i de la societat; això és, si s'explica quan ja ha passat, no hi ha res a fer i només es 'comunica'. En canvi, si s'explica abans que passi, fas partícip de la situació a tots els actors i a tota la societat.
- Escollir amb cura la terminologia: L'associació *Andalucía Acoge* considera inadequats termes com 'immigrant il·legal', 'immigrant clandestí', 'invasió', 'allau', 'onada', 'moro' o 'interceptar'. Per contra, proposa com a correctes: 'immigrant

indocumentat', 'immigrant sense permís de residència', 'entrada', 'arribar' o 'detenir'.

Per una altra banda, el director del Casal d'Infants del Raval, Enric Canet, opina que parlar de 'nens del carrer' implica que en l'imaginari col·lectiu pensem en nens petits i sentim cap a ells un sentiment de llàstima, de paternalisme o de compassió. Però llavors, al adonar-nos que no es tracta de nens petits, sinó d'adolescents "amb aspecte rebel i desafiant, com tot adolescent", ens envaeix un sentiment d'avversió cap a ells. Canet considera més adequat parlar directament d'adolescents o bé usar el terme legal de 'menors', ja que així el lector no se sentirà enganyat ni atrapat en un sentiment de llàstima paternal.

Això són només algunes propostes, el que està clar és que convindria un debat entre els professionals del periodisme per tal d'establir una mena de diccionari amb la terminologia més adequada.

- Tenir en compte les recomanacions bàsiques del Manual d'estil periodístic relatiu a les minories ètniques: Per exemple no incloure el grup ètnic, el color de la pell, el país d'origen, la religió o la cultura si no és estrictament necessari per a la comprensió global de la notícia; evitar generalitzacions i la simplificació de les informacions; potenciar la recerca de les notícies positives, en aquest cas amb menors immigrants com a protagonistes; contrastar les fonts i tractar-les amb equanimitat, i tenir especial cura amb els elements de primera lectura, fotografies i titulars.

La principal proposta, però, és aconseguir un espai per a la reflexió i potenciar l'autocrítica dels mitjans de comunicació. Les situacions de conflicte requereixen que els professionals sàpiguen entendre tota la complexitat que les conforma; i no només això, sinó que pretenguin treballar per solucionar els conflictes i no limitar-se a explicar-los parcialment. El periodisme ha de ser l'eina que pugui explicar globalment una situació de conflicte quan aquesta no ha arribat al seu punt més crític, i que amb aquesta descripció global pugui presentar el màxim de possibles vies de solució, tractant amb igualtat a tots els actors implicats i presentant equànimement les seves reivindicacions.

7.Bibliografia

ACHOTEGUI LOIZATE, JOSEBA: *La depresión en los inmigrantes, una perspectiva transcultural*. Barcelona: Ediciones Mayo, 2002

ASOCIACIÓ CATALANA PER A LA DEFENSA DELS DRETS HUMANS: *Informe sobre la situació dels menors no acompanyats*. Barcelona: Coordinació de Drets Civils, Oficina per la NO discriminació, Ajuntament de Barcelona, juny 2001

HUMAN RIGHTS WATCH: *España y Marruecos, Callejón sin salida. Abusos cometidos por las autoridades españolas y marroquíes contra niños migrantes*. HRW, maig 2002

PLATAFORMA CIUTADANA EN DEFENSA DELS MENORS IMMIGRANTS DESEMPARATS: *Informe de situació: Els menors i els joves migrats desemparats*. Barcelona, juny del 2000